

**UNIVERZITET ZA POSLOVNI INŽENJERING I MENADZMENT
BANJALUKA**

DIPLOMSKI RAD

**IZVRŠENJE KRIVIČNIH DELA RAZBOJNIŠTVA NA ŠTETU BANAKA, POŠTA,
KLADIONICA I KAZINA , SA OSVRTOM NA PREVENTIVNI ZNAČAJ
KRIMINALISTIČKE ANALITIKE I PREDUZIMANJA MERA OBEZBEĐENJA
OBJEKATA**

MENTOR:
Doc. dr Predrag Raosavljević

KANDIDAT:
Aleksandar Stepanović
br. ind. PR1-112/14

BANJA LUKA, SEPTEMBAR 2016.

“Pod moralnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da sam ja autor ovog rada te sam upoznat da sam, ukoliko se utvrdi da je rad plagijat, odgovoran za štetu prčinjenu Univerzitetu za poslovni inženjering i menadžment, kao i autoru originalnog rada.”

APSTRAKT

Krivično delo razbojništva poznato je od najranijih vremena i inkriminisano je u zakonodavstvu svih zemalja sveta. Pripada imovinskom kriminalitetu i po svim bitnim aspektima jedno je od krivičnih dela koje dominira u ovoj oblasti, ne samo po broju krivičnih dela, već i broju izvršilaca, ispoljenom nasilju i društvenoj opasnosti. Razbojništvo je istovremeno i nasilno krivično delo, s obzirom da se preduzima na specifičan način određen zakonom, odnosno upotrebom prinude ili nasilja. U ovom radu biće obrađena kriminalistička analiza krivičnih dela razbojništva izvršenih na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA , sa posebnim osvrtom na proaktivni značaj preduzimanja mera fizičko-tehničkog obezbeđenja objekata. Cilj ovog rada je naučna deskripcija izvršenih krivičnih dela razbojništva na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA , kako bi se preduzele adekvatne operativno-taktičke radnje i mere fizičko-tehničke zaštite objekata, u suzbijanju i sprečavanju tih krivičnih dela. Takođe, cilj jeste i sticanje relevantnog znanja o svim izvorima, faktorima i uzrocima koji doprinose izvršenju krivičnog dela razbojništva na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA .

Ključne reči: imovinski kriminalitet, razbojništvo, nasilni kriminalitet, razbojništva izvršena na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA , mere obezbeđenja objekata.

ABSTRACT

The offense of robbery has been known since the earliest times and it is covered by the legislation of all countries of the world. Belongs to property crime and in all relevant aspects of one of the offenses that dominates in this area, not only in the number of crimes, but also the number of officers, manifested violence and social risk. Robbery is both a violent criminal offense, as is being done in a specific manner prescribed by law, or by using coercion or violence. In this paper will be discussed crime analysis offenses of robbery committed against banks, post offices, Casinos, with special emphasis on the importance of taking proactive measures physical and technical security facilities. The aim of this work is the scientific description of the crimes committed robbery at the expense of banks, post offices, Casinos, in order to take adequate operational-tactical actions and measures of physical and technical protection of buildings, in suppressing and preventing these crimes. Also, the goal is the acquisition of relevant knowledge about all sources,

factors and causes that contribute to the commission of the offense of robbery to the detriment of banks, post offices, Casinos.

Key words: property crime, robbery, violent crime, robbery carried out at the expense of banks, post offices, Casinos, measures to secure facilities.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.2. Formulacija problema istraživanja.....	2
1.3. Predmet istraživanja.....	3
1.4. Cilj istraživanja.....	5
1.5. Način i metode istraživanja.....	7
2. KRIVIČNOPRAVNI POJAM RAZBOJNIŠTVA.....	7
2.1. Pojam razbojništva.....	7
2.2. Zakonsko određenje krivičnog dela razbojništva.....	10
2.3. Obeležja krivičnog dela razbojništva.....	11
3. KRIMINALISTIČKA ANALITIKA	14
3.1. Pojam kriminalističke analitike.....	14
3.2. Predmeti i ciljevi kriminalističke analitike.....	19
3.3. Faze kriminalističko-analitičke delatnosti.....	23
3.4. Vrste analiza kriminaliteta.....	30
4. SISTEMI FIZIČKO-TEHNIČKE ZAŠTITE OBJEKATA.....	35
4.1. Fizička komponenta sistema zaštite.....	35
4.2. Sistemi tehničke zaštite.....	40
5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	46
LITERATURA.....	48

SADRŽAJ SLIKA

Slika br.. 1- Tehnički sistem zaštite.....	35
Slika br.2 – Zlatni broj 7.....	43

1. UVOD

Imovinski kriminalitet je, statistički gledano, jedan od najzastupljenijih u ukupnom kriminalitetu u svakoj državi. U ovaj vid kriminaliteta spada i krivično delo razbojništva i uglavnom je na prvom mestu kada se radi o zaštiti ličnih i imovinskih vrednosti.

U teoriji postoje dva suprotna shvatanja kojoj vrsti krivičnih dela pripada razbojništvo. Prema prvom shvatanju, koje je prihvaćeno kod većeg broja savremenih država, razbojništvo je krivično delo protiv imovine zbog toga što ima za objekat zaštite imovinu i što učinilac kao radnju izvršenja krivičnog dela razbojništva ima nameru pribavljanja za sebe ili drugog protivpravnu imovinsku korist. Drugo shvatanje jeste da razbojništvo pripada nasilničkom kriminalitetu, zbog toga što se radnja izvršenja preduzima na specifičan način, upotrebom sile ili pretnje kojom se ugrožava život drugog lica pa se samim tim vrši nasilje.

Krivično delo razbojništva predviđeno je u dvadeset prvoj glavi, u grupi krivičnih dela protiv imovine, u članu 206. Krivičnog zakonika Republike Srbije, dok je najteži oblik ovog dela – ubistvo pri izvršenju krivičnog dela razbojništva i razbojničke krađe – predviđen u glavi trinaest, u grupi krivičnih dela protiv života i tela, u članu 114. Krivičnog zakonika Republike Srbije kao oblik teškog ubistva.

Osnovni oblik krivičnog dela razbojništva sastoji se u oduzimanju tuđe pokretne stvari u nameri da se njenim prisvajanjem pribavi za sebe ili drugog protivpravna imovinska korist upotrebom sile ili pretnjom da će se neposredno napasti na život ili telo. Objekat zaštite je imovina, a objekat napada je tuđa pokretna stvar.

Radnja izvršenja ovog krivičnog dela smatra se oduzimanje tuđe pokretne stvari upotrebom sile ili pretnje. Sila mora biti upravljena protiv nekog lica, pre svega, vlasnika stvari, ali može i prema drugom licu. Pretnja je kvalifikovana tj. pretili se neposredno napadom na život ili telo. Ukoliko se pretili da će se kasnije napasti na život ili telo, ili se pretili nekim drugim zlom, neće postojati radnja izvršenja krivičnog dela razbojništva.

1.1 Formulacija problema istraživanja

Krivično delo razbojništvo je složeno krivično delo i sastoji se iz dva krivična dela. To su krađa i prinuda. Prinuda je drugi element krivičnog dela razbojništva. Ona zapravo predstavlja način i sredstvo preuzimanja radnje - oduzimanje tuđe pokretne stvari. Upravo ovaj element odslikava pravnu prirodu ovog krivičnog dela prema kome je ono i definisano kao nasilničko imovinsko krivično delo. Prinuda se javlja u dva oblika - upotrebom sile ili pretnje da će se neposredno napasti na život ili telo.

Preventivni rad policije na sprečavanju bilo koje vrste kriminaliteta, pa i izvršenja krivičnog dela razbojništva, zavisi u velikoj meri od kvaliteta analize prikupljenih podataka o konkretnim pojavama i događajima, to jest o kriminogenim žarištima. Da bi se uopšte mogla planirati i organizovati preventivna delatnost, potrebno je upoznati problem o kome se radi sa svih strana u praksi, onako kako se on ispoljava u stvarnom životu.

Bez temeljite i adekvatne analize svih segmenata određene protivpravne radnje, preventivni rad je gotovo nezamisliv, jer prevencija podrazumeva sprečavanje, odnosno, rad pre nego se delikt dogodi. Dakle, ako se analiza ne uradi na ispravan način, nemoguće je preuzimanje adekvatnih mera i aktivnosti na planu prevencije. Iz tog razloga je u radu, na izvestan način analiza bitnih faktora vezanih za krivično delo razbojništva tretirana šire od drugih pitanja. To je učinjeno stoga, jer svobuhvatna analiza je osnova za rešavanje svakog problema vezanog za ispoljavanje nekog krivičnog dela, pa tako i krivičnog dela razbojništva. Obeležja krivičnog dela razbojništva u praksi ne mogu se uspešno identifikovati bez pravilne upotrebe metoda kriminalističke analize.

Kriminalistička analiza je skup sistematskih, analitičkih procesa kojima se proučavaju karakteristike krivičnih dela, metode rada i modeli organizacije policije s ciljem blagovremenog obezbeđivanja relevantnih informacija neophodnih za usmeravanje proaktivnih i reaktivnih aktivnosti i modela organizacije policije.

Postupak analize kriminaliteta, sastoji se iz pet faza: prikupljanje podataka; obrada i klasifikacija; analiza prikupljenih podataka; prezentacija i analiza povratnih informacija ili „Feedback“.

Prema jednoj od podela koju ćemo usvojiti mogu se razlikovati četiri područja kriminalističke analitike:

- administrativna analitika, koja podrazumeva studiju policijske delotvornosti i uspešnosti,
- strateška analitika, koja podrazumeva sveobuhvatnu identifikaciju, procenu, analizu i razjašnjavanje nespecifičnih kriminalističkih problema (tzv. izučavanje trendova kriminaliteta),
- taktička analitika, koja podrazumeva sveobuhvatnu identifikaciju, procenu, analizu i razjašnjavanje specifičnih kriminalističkih problema (kriminalni događaji, pojavni oblici krivičnih dela, serijska krivična dela, itd.),
- operativna analitika, koja podrazumeva studiju i podršku specifičnim i konkretnim policijskim aktivnostima u identifikaciji, proceni, analizi i razjašnjavanju specifičnih kriminalističkih problema (cilj je otkriti svaki konkretan kriminalistički problem što je pre moguće kako bi se odlučno i delotvorno poboljšala javna bezbednost kroz određenu policijsku aktivnost.

Značaj kriminalističke analize, sastoji se u utvrđivanju zakonitosti u ispoljavanju kriminalnog ponašanja od strane pojedinca i grupa, to jest, prepoznavanje faktora koji utiču na izvršenje određenog broja krivičnih dela na jednom području, u konkretnom slučaju razbojništva. Na osnovu toga, zaduženi za planiranje rada policije treba da odluče o tome koje mere treba preduzeti kao najbolje za sprečavanje krivičnih dela razbojništva. Kriminalistički analitičari moraju posedovati široka naučna i stručna znanja kako bi delotvorno mogli da primenjuju analitičke tehnike. Sadašnje stanje analitičke obrade podataka o kriminalitetu u okviru policijske službe, u našim uslovima daleko je od zadovoljavajućeg. Čak bi se sa velikom smelošću moglo postaviti pitanje da li analitika u pravom smislu te reči kod nas i egzistira, ili je ova reč postala sinonim za puko informisanje i izveštavanje u okviru policijskih organa na svim nivoima. Takođe, organizaciono i kadrovski sadašnja analitička služba MUP-a RS nije na potrebnom nivou.

1.3 Predmet istraživanja

Predmet istraživanja su krivična dela razbojništva izvršena u objektima BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA , odnosno kriminalistička analiza vremena, mesta i sredstava izvršenja krivičnih dela razbojništva, kao i analiza podataka o ličnosti izvršioca ovih krivičnih dela, socijalnom okruženju žrtve i učinioca, ekonomskim faktorima i svim drugim karakteristikama društvene zajednice relevantnim za analizu. Takođe, predmet istraživanja ovog rada su i mere fizičko-tehničkog obezbeđenja objekata koje se preduzimaju u cilju odvratanja potencijalnih izvršioca.

Predmet analize je pažljivo, sistematsko ispitivanje i proučavanje informacija o krivičnom delu razbojništva, društvenim determinantama, metodama rada i načinima organizacije policije i službi fizičko-tehničkog obezbeđenja, i efikasnosti preduzetih mera, a sve sa ciljem da se izvedu objektivni zaključci i izrade analitički proizvodi kojima će se obezbediti veći kvalitet u preduzimanju potrebnih mera. Predmet analize su kako kvalitativne tako i kvantitativne informacije.

Konkretniji predmet analize određen je vrstom analize. To može biti analiza: pravnog okvira za suprostavljanje kriminalu; ovlašćenja; metoda rada i modela organizacije policije i službi fizičko-tehničko obezbeđenja; konkretnog krivičnog dela razbojništva; dokaznog materijala; same istrage i profila učinioca; obrazaca kriminalnog ponašanja; žarišnih tačaka; prostornih i vremenskih karakteristika. Predmet analize su i podaci o primenjenim ovlašćenjima, kao što su broj: legitimisanih, uhapšenih i zadržanih lica; poziva upućenih policiji; realizovanih preventivnih aktivnosti.

Predmet istraživanja je prostorno dimenzioniran na objekte BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA na području R. Srbije.

Analiza relevantnih informacija o vremenu izvršenja krivičnog dela razbojništva nastoji da pruži saznanja o više elemenata, to jest, kada je delo izvršeno, koliko je vremenski trajalo, odnosno vremensko trajanje pojedinih faza u izvršenju dela. Veoma je značajno utvrditi periode u toku dana, u kojima se najčešće razbojništva događaju, potom, učestalost određenog dana u toku sedmice, kao i sedmice u toku meseca i meseci u toku godine sa najvećim brojem izvršenja ovih krivičnih dela. U tom cilju su i podaci koje analiziramo.

Analiza karakteristika mesta izvršenja razbojništva značajna je jer može da posluži policiji da preduzme preventivne mere kako bi učinocu otežale izvršenje drugih krivičnih dela, ali i da omogući povezivanje konkretnog krivičnog dela sa drugim krivičnim delima iste ili slične vrste koja su izvršena na sličnim lokacijama, a čiji su učinioci, odnosno učinilac još uvek nepoznat. Takođe, bitno je izvršiti analizu koji se pravci koriste od strane izvršilaca za dolazak i odlazak sa mesta izvršenja dela. To je značajno iz razloga, jer se planiranje preventivnih mera vrši i u zavisnosti od ovih faktora, a i zbog organizovane potrage za izvršiocima dela. Treba utvrditi i druge karakteristike mesta izvršenja razbojništva, kao što su: stepen osvetljenosti, naseljenosti, okruženje i slično.

U svrhe prevencije kriminala posredstvom analize karakteristika mesta izvršenja krivičnih dela u razvijenim zemljama vrši se mapiranje kriminala, koje je značajan izvor podataka o krivičnim delima i njihovim izvršiocima. Mapiranje obuhvata prikazivanje prostornog odnosa mesta izvršenja otkrivenih krivičnih dela, njihove vrste, broja i karakteristika žrtava na geografskim kartama određenog područja. Takav način prikazivanja podataka o krivičnim delima koristi se radi otkrivanja tzv. opasnih mesta ili kriminalnih žarišta, a to su područja sa većim brojem krivičnih dela ili prekršaja od prosečnog broja za okolna područja, kao i područja na kojima postoji veći rizik viktimizacije za ljude od rizika na okolnim područjima.

Podaci o ličnosti razbojnika mogu predstavljati značajan izvor činjenica u preventivnoj delatnosti policijskih službenika. Razbojnici su najčešće muškarci mlađeg životnog doba, u proseku oko 30 godine života. Često se ova lica označavaju kao grube, primitivne i osobe bez školske spreme ali zato sa izrazitim nasilničkim karakterom. Takođe, za njih se tvrdi da su izvršioc i drugih nasilničkih delikata. Uz ličnost razbojnika i njihovu sklonost ka nasilju kao bitni stimulatívni faktori pojavljuju se alkohol i narkotici. Znatan procenat razbojnika jesu narkomani. Primetno je, da određeni broj izvršilaca krivičnog dela razbojništva pokazuje sklonost ka mučenju žrtve i lišavanju života, čak i u slučajevima, kada se od žrtve oduzima neznatna svota novca.

1.4 Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je sticanje određenih saznanja koje će imati ne samo naučnu nego i praktičnu vrednost, u odnosu na postavljeni predmet istraživanja.

Naučni cilj ovog istraživanja je naučna deskripcija izvršenih krivičnih dela razbojništva na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA, kako bi se preuzele adekvatne operativno-taktičke radnje i mere fizičko-tehničke zaštite objekata, u cilju suzbijanja i sprečavanja tih krivičnih dela. Takođe, naučni cilj jeste i sticanje relevantnog znanja o svim izvorima, faktorima i uzrocima koji doprinose izvršenju krivičnog dela razbojništva.

Društveni cilj predstavlja podizanje svesti, bezbednosne kulture i razumevanja okolnosti koji doprinose izvršenju krivičnih dela koja su predmet ovog istraživanja.

Na osnovu prethodno formulisanog problema i cilja istraživanja mogu se izvesti sledeće hipoteze:

Opšta hipoteza: Analizom izvršenih krivičnih dela razbojništva može se zaključiti o taktičkim, metodološkim i operativnim aspektima organa suprotstavljanja, „modus operandi“ izvršilaca, o potencijalnom doprinosu oštećenog (u ovom slučaju pravnog lica BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA), kao i o proaktivnom značaju preduzimanja određenih mera fizičko-tehničke zaštite objekata.

1. Posebna hipoteza: Pojedini objekti BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA su izloženi većem stepenu ugroženosti, zbog nepreduzimanja adekvadnih mera u odvratanju potencijalnih izvršilaca krivičnog dela razbojništva.

2. Posebna hipoteza: Operativno–taktičke mere i radnje koje preduzimaju organi suprotstavljanja, kao i službe fizičko-tehničkog obezbeđenja, mogu se unaprediti u pogledu: brzine reagovanja, preduzimanju efikasnijih proaktivnih mera, bolje stručne obučenosti kadrova.

3. Posebna hipoteza: Trenutne društveno-ekonomske okolnosti (posledice svetske ekonomske krize) predstavljaju jedan od uzroka povećanja broja izvršenih krivičnih dela razbojništva na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA, u čijim objektima se zbog prirode posla uvek nalazi veće količine novca.

1.5. Način (metode) istraživanja

Prilikom realizacije pomenutih ciljeva rada biće korišćeni brojni naučni metodi. Koristiće se analiza sadržaja svih dostupnih izvora podataka, stručne literature, udžbenika, domaćih i stranih časopisa, dostupnih službenih akata Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije i brojnih internet sajtova. Metodom apstrakcije istražiće se osnovni pojmovi posebnih dokaznih radnji kao i pojavni oblici krivičnog dela razbojništva.

Analiziraće se sadržaj zakona i drugih propisa, delokrug organa suprotstavljanja. Pored ovih metoda, izrada predloženog završnog rada podrazumeva primenu i drugih naučnih metoda kako bi se na metodološki ispravan način prikupila, obradila, klasifikovala, analizirala, sintetizovala i izložila postojeća teorijska i iskustvena dostignuća u istraživanoj oblasti. Tu se pre svega misli na metode indukcije i dedukcije kao načine zaključivanja pri analizi predmeta istraživanja.

Statistička metoda koristiće se u delu rada gde će se prezentovati statistički podaci o broju izvršenih krivičnih dela na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA po određenim parametrima.

Naučna opravdanost se ogleda u otkrivanju novog i verifikovanju naučno nedovoljno proverenog znanja o predmetu istraživanja, dok društvena opravdanost predstavlja doprinos istraživanja u postizanju efikasnosti prilikom rasvetljavanja i prevencije krivičnih dela razbojništva i rešavanju problema koji se javljaju u funkcionisanju sistema fizičko-tehničke zaštite objekata.

2. KRIVIČNOPRAVNI POJAM RAZBOJNIŠTVA

2.1. Pojam razbojništva

Razbojništvo je jedno od osnovnih, najtežih i najznačajnijih krivičnih dela protiv imovine, i to od najstarijih vremena, pa sve do danas. Isto tako, razbojništvo zauzima istaknuto mesto u strukturi imovinskih krivičnih dela u svim savremnim krivičnim zakonodavstvima¹. Ono,

---

¹ Tulezi J., Djelatnost policije u suzbijanju razbojništva, Policija i sigurnost, Zagreb, broj 2-3/2003. godine, str. 138-145

dakle, predstavlja staro krivično delo², koje je imanentno ljudskoj zajednici od najstarijih vremena, nastalo još prilikom prelaska naturalne na robno novčanu privredu. Nastalo je paralelno sa pojavom svojine nad predmetima, ovo krivično delo je tako postalo i verni pratilac istorijskog razvoja ljudske civilizacije sve do današnjih dana³.

Za krivična dela razbojništva krivično gonjenje⁴ se preduzima po službenoj dužnosti od strane nadležnog tužioca.

Budući da se u krivičnopravnoj teoriji, kao i u kriminalističkoj praksi javljaju različite klasifikacije imovinskih krivičnih dela, koje se vrše prema različitim kriterijumima, to se krivično delo razbojništva svrstava u različite podgrupe imovinskih krivičnih dela zavisno od upotrebljenog kriterijuma. Tako se:

1. prema kriterijumu - načina izvršenja dela, razbojništvo svrstava u nasilno (ili nasilničko) krivično delo,
2. prema kriterijumu - objekta napada, razbojništvo se sistematizuje u krivična dela koja su upravljena protiv pokretne imovine (ili pokretne svojine),
3. prema kriterijumu - načina na koji se gone učinioci ovog dela, razbojništvo se klasifikuje u krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti⁵.

Razbojništvo⁶ je, pored razbojničke krađe, pravo složeno krivično delo koje se prema svojoj pravnoj prirodi određuje istovremeno i kao imovinsko, ali i kao nasilničko krivično delo⁷. Radi se, zapravo, o krivičnom delu koje ima dvojako određenu pravnu prirodu koja ga i svrstava u dve napred navedene vrste klasičnog, opšteg ili konvencionalnog kriminaliteta (ili u prava, prirodna ili atavistička krivična dela prema tipologijama pozitivne škole krivičnog prava). Prema vrsti objekta zaštite – a to je imovina, imovinska prava i interesi drugog lica, krivično delo razbojništva se može sistematizovati u imovinska krivična dela (ili imovinski kriminalitet).

---

² Reskušić. Jaramaz, Krađa u rimskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, broj 2/2007, str. 313-352

³ Dujmović Z., Imovinski kriminalitet u Republici Hrvatskoj, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/1996, str. 415-440

⁴ Kem J., Javnotužilačka politika kaznenog progona za imovinske delikte u Hrvatskoj, Naša zakonitost, Zagreb, broj 4/1991, str. 428-440

⁵ Kovačević V. Metodika istraživanja imovinskih delikata, Novi Sad, 2003., str. 26

⁶ Tulezi J., Djelatnost policije u suzbijanju razbojništva, Policija i sigurnost, Zagreb, broj 2-3/2003. godine, str. 138-145

⁷ Đurđić V., D. Jovašević, Krivično pravo – posebni deo, Beograd, 2006. godina, str. 122-

Objekt zaštite kod krivičnog dela razbojništva jeste imovina ili pak pravo na imovinu kao jedno od osnovnih, prirodnih, univerzalnih ljudskih prava⁸. Imovina predstavlja skup, zbir imovinskih prava i interesa. Ovim se krivičnim delom štiti imovina koja se, zapravo, sastoji od stvari (predmeta) i imovinskih prava i interesa vezanih za stvari. Imovina podrazumeva svojinu nekog lica, odnosno prisvajanje stvari i vrednosti u kojima i preko kojih se one izražavaju. Imovina se, pak, može javiti u obliku pokretne ili nepokretne stvari, odnosno drugih imovinskih prava i interesa koji se po pravilu mogu vrednosno izraziti (u novcu)⁹.

Objekt napada kod krivičnog dela razbojništva je tuđa pokretna stvar. Zapravo, kao objekt napada se smatra predmet na koji je upravljena radnja izvršenja krivičnog dela kako bi se povredila ili ugrozila zaštićena vrednost, dobro ili interes. Da bi određeni predmet, mogao da se smatra kao objekt napada kod ovog krivičnog dela, potrebno je da takav predmet ispunjava određene uslove.

To su sledeći uslovi¹⁰:

1. predmet dela je pokretna stvar,
2. stvar treba da je tuđa i
3. stvar treba da ima novčanu vrednost.

Radnja izvršenja razbojništva kao složenog krivičnog dela se sastoji od dva dela:

a) Prinude koja se primenjuje u cilju da bi se savladao otpor vlasnika ili držaoca stvari i tako oduzela tuđa pokretna stvar u nameri da učinilac za sebe ili drugoga pribavi protivpravnu imovinsku korist¹¹.

b) Krađe¹² kao osnovnog imovinskog dela koje predstavlja osnovni elemenat razbojništva, koja se sastoji u oduzimanju tuđe pokretne stvari od drugoga lica u nameri da se njenim prisvajanjem sebi ili drugom pribavi protivpravna imovinska korist¹³.

---

⁸ M. Čubinski, Naučni i praktični komentar Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 1934. Godine, str. 547

⁹ Knaus B., Krivična djela protiv društvene i privatne imovine, Priručnik, Zagreb, broj 6/1957 godine, str. 562-568

¹⁰ Jovašević D., Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije sa sudskom praksom, Beograd, 2003. godine, str. 310-315

¹¹ Z. Dujmović, Lj. Miškaj Todorović, Obilježja prisile pri izvršenju razbojništva i postupanje policije, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/2000. godine, str. 893-9001

¹² Selinšek Lj., Kazneno pravo, Ljubljana, 2007. godine, str. 396-397

¹³ Miljković, M. Pojam krađe „de lege ferenda“, Arhiv za pravne i društvene nauke, Beograd, broj 6/1992. godine, str. 409-415

Posledica dela kod krivičnog dela razbojništva se javlja u vidu povrede. Ta posledica povrede jeste, zapravo, prouzrokovanje imovinske štete za drugo lice¹⁴.

U pogledu krivice, za postojanje krivičnog dela razbojništva je potreban direktan umišljaj. Kao oblik svesne i voljne upravljenosti učinioca na prouzrokovanje posledice na imovini drugog lica uz upotrebu sile ili kvalifikovane pretnje, ovaj umišljaj učinioca karakteriše određena namera – namera pribavljanja protivpravne imovinske koristi. Ova namera mora da postoji na strani učinioca u momentu preduzimanja radnje izvršenja krivičnog dela. Ona, zapravo, predstavlja unutrašnji pokretač, motiv, podsticaj učinioca na preduzimanje svoje radnje prema određenom objektu, u ostvarenju određenog cilja.

2.2. Zakonsko određenje krivičnog dela razbojništva

Krivično delo razbojništva inkriminisano je u članu 206 Krivičnog zakonika, u okviru dvadeset prve glave koja se odnosi na krivična dela protiv imovine.

S obzirom da je objekt zaštite razbojništva imovina, odnosno imovinska prava i interesi drugog lica, krivično delo razbojništva sistematizuje se u imovinska krivična dela u skladu sa praksom savremenih zakonodavaca.

Tako je i u domaćem krivičnom zakonodavstvu krivično delo razbojništva sistematizovano u grupi krivičnih dela protiv imovine, odnosno u članu 206. Krivičnog zakonika i određeno je na sledeći način¹⁵ :

1. Ko upotrebom sile protiv nekog lica ili pretnjom da će neposredno napasti na život ili telo, oduzme tuđu pokretnu stvar u nameri da njenim prisvajanjem sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

2. Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno od strane grupe ili je nekom licu sa umišljajem naneta teška telesna povreda ili ako vrednost oduzetih stvari prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do petnaest godina.

3. Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno od strane organizovane kriminalne grupe učinilac će se kazniti zatvorom najmanje pet godina.

---

¹⁴ Dorđević M., Đ. Dorđević, Krivično pravo, Beograd, str. 186-186

¹⁵ Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS“, broj 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014

4. Ako vrednost oduzetih stvari iz stava 1. ovog člana ne prelazi iznos od pet hiljada dinara, a učinilac je išao za tim da pribavi malu imovinsku korist, učinilac će se kazniti do tri godine.

5. Za pokušaj dela iz stava 4. ovog člana kazniće se.

2.3. Obeležja krivičnog dela razbojništva

Krivično delo razbojništva ispoljava se u tri oblika: osnovni oblik, teži – kvalifikovani oblici i privilegovani – lakši oblik dela.

Osnovni oblik dela sadržan je u stavu 1. člana 206. Krivičnog zakonika. Iz osnovnog oblika krivičnog dela razbojništva mogu se definisati osnovni elementi predmetnog krivičnog dela.

Tako se kao zaštitni objekt kod krivičnog dela razbojništva javlja imovina u užem smislu (npr. materijalna dobra u vidu raznih predmeta, tj. pokretne stvari), kao i imovinska prava i interesi, odnosno imovina u širem smislu. Objekt napada krivičnog dela razbojništva je tuđa pokretna stvar, odnosno predmet na koji je upravljena radnja izvršenja krivičnog dela kako bi se povredila ili ugrozila zaštićena vrednost, dobro ili interes.

Predmet koji je objekt napada krivičnog dela razbojništva, mora da ispunjava određene uslove, da bi uopšte mogao da se smatra objektom napada:

1. predmet dela je pokretna stvar;
2. stvar treba da je tuđa i
3. stvar treba da ima novčanu vrednost.

Prema članu 112, stav 16 Krivičnog zakonika, pokretnom stvari smatra se i svaka proizvedena ili sakupljena energija za davanje svetlosti, toplote ili kretanja, telefonski impuls, kao i računarski podatak i računarski program.¹⁶

Čovek ne može biti objekt napada kod ovog krivičnog dela, s obzirom da je on ljudsko biće, a ne stvar, ali objekt napada mogu biti pojedini odvojeni delovi ljudskog tela (odsečena kosa, izvađen zub), ali i veštački delovi ljudskog tela (proteza vilice, ruke, noge).

---

¹⁶ Više o značenju izraza: član 112. Krivičnog zakonika RS

U literaturi je opšteprihvaćeno da leš i delovi leša mogu biti objekt napada samo uz uslov da imaju posebnu namenu ili da u sebi imaju ugrađene aparate ili predmete od vrednosti.

Za oduzimanje tuđe pokretne stvari nema značaj postojeći lični odnos koji postoji između učinioca dela i oštećenoga. To znači da je moguće oduzimanje stvari upotrebom sile ili pretnje koji bi bili primenjeni prema bračnom drugu, prema usvojiocu, usvojeniku ili licu sa kojim učinilac živi u trajnoj vanbračnoj zajednici. Krivični zakonik reguliše situaciju kada su oštećeni i učinilac dela u bliskom odnosu. On je, u tom smislu, isključio mogućnost da se u takvom slučaju pokreće privatna tužba, već se krivično gonjenje pokreće po službenoj dužnosti.

Radnja krivičnog dela razbojništva sastoji se od dva dela: prinude i krađe, gde prinuda predhodi krađi i predstavlja sredstvo i način izvršenja. Primena prinude vrši se u cilju da bi se savladao otpor vlasnika ili držaoca stvari i tako oduzela tuđa pokretna stvar u nameri da učinilac za sebe ili drugog pribavi protivpravnu imovinsku korist. Radnja ovog krivičnog dela započeta je primenom sile, tako da je nebitno da li je izostala druga faza izvršenja dela, odnosno oduzimanja stvari. Što se tiče sile, dovoljno je da je njenom upotrebom stvorena takva situacija u kojoj je došlo do oduzimanja tuđe pokretne stvari, nije neophodno da sila bude takvog intenziteta da bi se njome mogao savladati otpor oštećenog. Radnja izvršenja preduzima se na zakonom određen način:

a) upotrebom sile – koja može biti apsolutna (fizička) i kompulzivna (psihička) i koja mora da bude neotklonjiva, i

b) kvalifikovane pretnje – najavom neposrednog napada na život ili telesni integritet držaoca stvari ili nekog drugog lica.

Bitan uslov za postojanje krivičnog dela razbojništva jeste postojanje namere da učinilac za sebe ili drugog pribavi protiv pravnu imovinsku korist. U vreme izvršenja dela, ova namera mora da postoji na strani učinioca, ali ne mora da bude ostvarena u svakom slučaju. Sila i pretnja da će se napasti život ili telo drugog lica primenjuju se radi slamanja otpora ili sprečavanja očekivanog otpora prema licu od koga se stvari oduzimaju. Moguće je da sila i pretnja budu upotrebljene i prema nekom drugom njemu bliskom licu, licu koje je priteklo u pomoć ili se zateklo na mestu izvršenja dela. Za postojanje pretnje nije bitno da li je ona mogla biti ostvarena ili ne, već je bitno da lice kome se preti ima osnova da u konkretnom slučaju pretnju shvati kao ozbiljnu i moguću.

Oduzimanje tuđe pokretne stvari može se izvršiti različitim delatnostima, na razne načine, tajno ili javno, različitim sredstvima i slično. U našem pravu prihvaćena je teorija

aprehenzije¹⁷ prema kojoj krivično delo krađe postoji kada je učinilac svojom radnjom prekinuo pritežanje drugog lica na stvari i uspostavio svoje pritežanje na njoj, tj. kada je počeo faktički da raspolaže sa stvari i stvorio uslove koji mu omogućuju da slobodno, nesmetano koristi i raspolaže sa takvom stvari. Prisivajanje ne znači sticanje svojine učinioca krivičnog dela na predmetnoj stvari, već njegovo faktičko vlasničko ponašanje u raspolaganju tako oduzetim stvarima.¹⁸

Prinuda predstavlja način i sredstvo za preduzimanje radnje – oduzimanje tuđe pokretne stvari. Upravo je prinuda element koji oslikava pravnu prirodu ovog krivičnog dela prema kome je ono i definisano kao nasilničko imovinsko krivično delo.¹⁹ Prinuda vremenski prethodi izvršenju krađe, odnosno preduzima se neposredno pre oduzimanja stvari ili za vreme samog oduzimanja tuđe stvari.

Prinuda ima dva oblika, to su sila i pretnja. Sila je upotreba fizičke, mehaničke ili druge snage od strane jednog lica prema drugom licu u cilju da se ono prinudi na neko činjenje ili ne činjenje koje dovodi do prouzrokovanja zabranjene posledice, odnosno do ostvarenja krivičnog dela.²⁰ Takođe se pod silom podrazumeva i upotreba hipnoze i drugih omamljujućih sredstava koja su podobna da dovedu oštećenog u stanje u kome je on onespособljen za pružanje otpora oduzimanju njegove stvari.

Kao oblik prinude, sila se javlja u dva oblika: apsolutna sila i kompulzivna sila. Apsolutna sila (*vis absoluta*) postoji kada je pritisak na oštećenog takav da ga potpuno lišava sposobnosti da ostvari voljni akt, tako da se preduzimanje ili nepreduzimanje telesnog pokreta ne može smatrati kao njegov, već kao tuđ akt. Sa druge strane, kompulzivna ili relativna sila (*vis compulsiva*) postoji kada lice ima sposobnost za odlučivanje, ali je njegova odluka da preduzme radnju krivičnog dela iznuđena.

Teži oblici krivičnog dela razbojništva propisani su Krivičnim zakonikom koje predviđa dva teža oblika krivičnog dela razbojništva. Prvi teži oblik inkrimisan je u članu 206. stav 2. Krivičnog zakonika gde su kao kvalifikatorne okolnosti navedene sledeće okolnosti:

- da je osnovno delo učinjeno od strane grupe,
- kada je sa umišljajem naneta teška telesna povreda, ili

---

¹⁷ Teorija aprehenzije podrazumeva da pored oduzimanja, neophodno da je zasnovana faktička vlast nad pokretnom stvari.

¹⁸ Zdravković Lj., Razbojništvo – krivičnopravni i kriminalistički aspekt, Niš, 2009. godina, str. 117

¹⁹ Jovašević D., Krivično delo razbojničke krađe i razbojništva u teoriji, praksi i uporednom pravu, Bezbednost, Beograd, broj 2/2002, str. 247-267

²⁰ Stojanović Z., Krivično pravo – opšti deo, Beograd, 2009.

- ako vrednost oduzetih stvari prelazi milion i petsto hiljada dinara.

To znači da je za prvi teži oblik krivičnog dela razbojništva dovoljno da je prisutna jedna od tri navedenih kvalifikatornih okolnosti. Za navedeni oblik razbojništva, u skladu sa težinom dela, propisana je i teža kazna i to kazna zatvora u rasponu od tri do petnaest godina.

Drugi teži oblik krivičnog dela razbojništva propisan je u stavu 3. člana 206. Krivičnog zakonika i kao kvalifikatornu okolnost navodi izvršenje dela od strane organizovane kriminalne grupe i za ovaj oblik razbojništva propisana je kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina.

Lakši oblik krivičnog dela razbojništva podrazumeva postojanje okolnosti koje samo delo čine lakšim, pa je samim time propisana i blaža kazna. Ovaj oblik krivičnog dela inkriminisan je u članu 206. stav 4. Krivičnog zakonika i postoji ako je izvršenjem razbojništva pribavljena imovinska korist koja ne prelazi pet hiljada dinara i ako je učinilac išao za tim da pribavi malu imovinsku korist. Za ovaj oblik krivičnog dela razbojništva propisana je kazna zatvora u trajanju do tri godine.

3. KRIMINALISTIČKA ANALITIKA

3.1. Pojam kriminalističke analitike

Posmatrano iz istorijskog aspekta, od njenog nastanka s kraja osamnaestog veka do danas, u kriminalističkoj analitici kao grani kriminalistike javilo se više kriminalističko-analitičkih načela. Ne samo da je jedan broj tih načela kroz istorijski razvoj kriminalističke analitike nestajao, a drugi postajao značajniji već je bitno da se ponekad u celosti menjao njihov sadržaj. Kriminalističko-analitička teorija jednodušna je u oceni da su ključni činioci koji su uticali na nastanak, nestanak i razvoj kriminalističko-analitičkih načela: kriminalni milje, kriminalne delatnosti, kriminal, ekonomski i politički odnosi, razvoj kriminalistike kao naučne, teorijske i praktične delatnosti, strategije i odnos društava kroz istoriju prema ovim institutima. U kriminalističko-analitičkoj teoriji autori smatraju da kriminalističko-analitička načela nisu nikakvi nepromenljivi postulati koji su apstraktni, nedodirljivi ili nevidljivi, dati jednom za svagda, bez mogućnosti da se promene. Veliki broj autora sredinom devetnaestog veka otišao je još dalje u tumačenju nastanka, nestanka i razvoja kriminalističko-analitičkih načela kroz istoriju. Naime, naučno i teorijsko stanovište stručne prakse ovih autora mogli bi smo sažeti u pristup koji kaže da kriminalističko-analitička

načela ne smeju biti nikakve čaure, koje bi takve bile smetnja razvoju kriminalističke analitike, njenih metoda, tehnika, teorije i prakse.²¹

Kriminalistička analitika – kao grana kriminalistike – istražuje i teorijski uobličava naučno-teorijsku i stručno-praktičnu delatnost na istraživanju kriminalne delatnosti primenom analitičkih metoda. Iz tog aspekta se izrađuje kako opšta tako i posebna pravila postupanja, koja bi trebalo da posluže ostalim granama kriminalistike, ali ne samo kriminalistike, da usmere svoj rad ka suprostavljanju kriminalu i u teoriji i u praksi. Kao i svim drugim naukama, tako i u kriminalistici i u njenim granama, načela na kojima ona zasnivaju svoju delatnost ne mogu imati preciznu i trajno određenu teorijsku definiciju. Naime, stalni pokreti u kriminalnom miljeu i kriminalnim delatnostima nužno zahtevaju iste takve pokrete u primeni kriminalističko-analitičkih metoda na istraživanju kriminala, što dovodi do nemogućnosti potpunijeg i trajnijeg naučnog definisanja načela koja bi se mogla promeniti u svim vremenima i na sve kriminalne delikte, ili kriminalističko-analitičke delatnosti u budućnosti. Jedan od razloga je relativnost kriminalističko-analitičkih načela, s jedne strane, a s druge strane, autori su pod pojmom, odnosno pri definisanju načela često koristili različite terminale i sadržinski odstupali od dotadašnjih teorijskih određenja pojma. Ovakva odstupanja su išla od toga da su načela definisana kao „osnovni kriminalistički zahtevi koji se moraju kroz kriminalističko-analitički zadatak ostvariti“, preko toga da su kriminalističko-analitička načela određivana „kao kriminalističko sredstvo za ostvarenje kriminalističko-analitičkog dela“, do određenja koja su definisala kriminalističko-analitička načela kao „kriminalističke i zakonske instrumente kojima se ostvaruje postavljeni kriminalističko-analitički zadatak kroz izgradnju kriminalističko-analitičkog dela“. U treću grupu autora ubrojili bismo one koji u svojim radovima ne definišu kriminalističko-analitička načela. Oni umesto određenja pojma kriminalističko-analitičkih načela daju pojedine sadržaje kojima treba da se rukovodi kriminalistička analitika u ostvarivanju svog zadatka, smatrajući da je nepotrebno određivati nešto što je podložno stalnoj promeni. Na osnovu zajedničkih denominatora, za potrebe ovog rada kriminalističko-analitička načela bismo definisali kao kriminalističko-analitičke vodeće ideje, kojima se u kriminalističko-analitičkom procesu ostvaruju postavljeni kriminalističko-analitički zadaci, kroz ostvarenje kriminalističko-analitičkog dela.

Sledeći to stanovište, koje iz naučnog i praktičnog aspekta smatramo opravdanim, iznećemo osnovna značenja nekih načela koja nam se čine značajnim za ovaj rad, kao što su:

---

²¹ Manojlović D., *Kriminalistička analitika*, Beograd, 2008. godina, str. 55

- 1) poštovanje ljudskih prava;
- 2) ravnopravnost polova;
- 3) vladavina prava;
- 4) zaštita podataka;
- 5) harmonizacija u pravcu evropskih standarda;
- 6) javnost;
- 7) zakonitost;
- 8) objektivnost;
- 9) metodičnost;
- 10) čuvanje tajne;
- 11) koordinacija;
- 12) međunarodna saradnja;
- 13) temeljitost;
- 14) specijalizacija;
- 15) neposrednost.²²

Savremeni modeli kriminalističkog (obaveštajnog, analitičkog, dokaznog, operativnog, aktivnosti, rizika, pretnje, ugroženosti i dr.) istraživanja u svetu, usmereni su ka stvaranju uslova za organizovano, plansko, stalno i aktivno suprostavljanje kriminalnim delatnostima, pre nastupanja posledice.²³ Sve više istraživanja i njihovi rezultati ukazuju da pasivno „čekanje“ (zajednice i državnih organa) da se krivično delo izvrši kroz materijalizaciju njihove posledice: 1) omogućava nesmetani razvoj kriminalne delatnosti; 2) zahteva angažovanje značajnih sredstava za rasvetljivanje krivičnog dela posle njegovog izvršenja (post deliktum); 3) gradi pogodno tle za razvoj kriminalnih organizacija; 4) gradi temelje za stvaranje nebezbednog okruženja; 5) stvara uslove za izgradnju nepoverenja građana u državne organe; 6) slabi kredibilitet zemlje i svetu; 7) utiče negativno na bezbednost zajednice, kako na unutrašnjem tako i na međunarodnom nivou. Takođe, istraživanjima je dokazano da pristup suzbijanju kriminala (suprotno od rasvetljavanja krivičnog dela posle izvršenja i dramatičnih policijskih operacija u diskretnim ali javnim trenucima) posredstvom longitudinalnih operacija i preventivnih istraživanja: a) omogućava vreme koje je potrebno državnim organima da na nenametljiv način prikupe dovoljno dokaza za vođenje sudskog postupka; b) gradi stabilniji osećaj zaštićenosti građana u dužem vremenskom intervalu; v) pospešuje prevenciju (proaktivni pristup) pre izvršenja

---

²² Ibid., str. 56

²³ Prva naučna kriminalističko-analitička studija javila se na pojedinim koledžima u SAD u sklopu izučavanja kriminalističkih i pravnih programa. Nije retka pojava izdavanja najraznovrsnijih uputa za analitičku praksu, te monografija i članaka kriminalističko-analitičke tematike.

krivičnih dela; g) zahteva da sve državne strukture budu stalno aktivne kroz praćenje kriminalnih pojava na naučnoj osnovi; d) nudi kontrolu kriminala koja se provodi na osnovu pouzdane obrade kriminalističko-obaveštajnog materijala, što znatno uvećava saznavnu vrednost materijalnih dokaza; đ) omogućava znatno smanjenje „crne brojke“ (tamne brojke) kriminala; e) gradi sliku pouzdanog i stabilnog partnera u međunarodnim okvirima za suzbijanje kriminalnih delatnosti; ž) ostvaruje stabilno i bezbedno tle za kretanje robe i kapitala, što znatno uvećava ekonomsku moć države; z) podržava stabilniju javnu i državnu bezbednost unutar i van granica države; i) zahteva mnogo manje finansijskih sredstava za veće efekte u suzbijanju kriminala.

Navedeno nas upućuje na zaključak da kriminalističko-analitička delatnost (državnih organa i drugih) daje svoj doprinos efikasnosti (raditi prave stvari) i efektivnosti (raditi stvari na pravi način) suprostavljanja kriminalnim delatnostima, onda kada se preduzima u pretpolju (posmatranju i prepoznavanju) opštih pojava iz okruženja (kriminalnom miljeu i društvu uopšte). Opšti značaj kriminalističke analitike²⁴ jeste da ona, kao i kriminalističko-obaveštajni rad, prethodi bilo kakvom pokušaju izučavanja pojava ili procesa u kriminalnom miljeu. Savremena i po zajednicu korisna delatnost državnih organa (policije) nemoguća je bez korišćenja rezultata dobijenih analitičkim izučavanjem, bilo koje pojave ili procesa u pretpolju kriminalne delatnosti i samom kriminalnom miljeu. Uspešan razvoj savremene i demokratske policije (svih njenih službi) na suprostavljanju kriminalnim delatnostima, povezan je i uslovljen korišćenjem rezultata kriminalističke analitike na svim nivoima: lokalnom, regionalnom, nacionalnom, međunarodnom, kao i problemskom pristupu kriminalu (teški, prekogranični, organizovani, finansijski, kompjuterski i dr.).

Razvoj nauke i savremene prakse u kriminalistici usmeren je ka timskom i grupnom radu kao imperativu vremena. Razvoj timskog rada nužno zahteva specijalizaciju unutar raznih nivoa kriminalističkih službi, s težištem na razvoju stručnog rada usmerenog sve više ka nižim nivoima u organizaciji i hijerarhiji. Ovde je značajno izneti zapažanje istraživača koji ukazuju na to da problemi vezani za upravljanje kriminalističkim organizacijama i voćenje poslova obuhvataju, pored prakse, i naučnu organizaciju savremene kriminalističke analitike (analitičkog rada u policiji). Reč je o savremenom pristupu kriminalističkoj analitici na svim nivoima, a ne o izveštajnoj analitici koja je, po pravilu, deskriptivna i statična statistika.

---

²⁴ Kriminalistička analitika i njene metode mogu se koristiti u svim sferama društvene delatnosti, a da se ne ometaju i ne povređuju prava čoveka i građanina. Ona je u svetu neizostavni element savremene uprave, bilo kao operativne ili kao administrativne

Na osnovu iznetog, kriminalističku analitiku bismo mogli da definišemo kao proces prikupljanja, obrade i predstavljanja podataka koji integrišu strukturiranu metodologiju s intelektualnom sposobnošću iznalaženja značenja podataka, kreirajući proizvod – obogaćeni pogled na prepoznatu pojavu, krivično delo i/ili kriminalnu delatnost, pri ostvarivanju ciljeva policije. Dakle, reč je o novoj kriminalističkoj disciplini na našim prostorima, za koju naučnici kažu da obuhvata učenje i naučnoj organizaciji rada u kriminalističkim jedinicama, i ne samo njima, kao i o razvoju kriminalističko-analitičkih delatnosti, na kontoli, prevenciji, suzbijanju, istraživanju i objašnjenju kriminala iz kriminalističkog aspekta. To je, kako mnogi istraživači iz oblasti kriminalističke analitike u svetu primećuju: a) kompas kriminalističkih aktivnosti; b) korektivno sredstvo svih faza kriminalističkog istraživanja; v) ključ za otvaranje šifre kriminalnih delatnosti, kriminalnih aktivnosti, odnosa u kriminalnom miljeu i kriminalnim organizacijama i g) stalni ciklus interakcija informacija, podataka i saznanja u kriminalističko-analitičkoj bazi podataka sa svojim okruženjem.

Kada je u pitanju podela kriminalističke analitike, neophodno je dotaći se, bez dubljeg elaboriranja, nekih naučnih, teorijskih i praktičnih stavova. Rezultati istraživanja koja su sprovedena u svetu 1984, 1992. i 1998. godine, ukazuju na to da ne postoji jedinstven stav naučnika, teoretičara i praktičara kada se kriminalistička analitika definiše. Naime, stavovi i rezultati istraživanja ukazuju na to da kriminalistička analitika ima više samostalnih, a opet zajedničkih segmenata (vrsta), i pri tom navodi sledeće: 1) analitika kriminalne aktivnosti (Criminalistics activity analytics); 2) obaveštajna analitika (Criminalistics intelligence analytics); 3) istražna analitika (Criminalistics investigative analytics – negde se još naziva i profiliranje); 4) analitika delatnosti (Criminalistics operations analytics).²⁵

Uz ovakvu podelu kriminalističke analitike istraživači nude sledeća objašnjenja za svaku od njih: 1) analitika kriminalne aktivnosti pre izvršenja krivičnog dela, usmerena je ka kriminalnom miljeu i aktivnosti lica koja grade kriminalni dosije radnjama koje su usmerene prema: a) dogovaranju; b) pripremanju; v) organizovanju; g) odabiru mete (kriminalnog plena), a još uvek nije došlo do radnje izvršenja. Ovakva kriminalistučko-analitička aktivnost omogućava presecanje kriminalnih aktivnosti koje mogu da proizvedu posledicu krivičnog dela; 2) obaveštajna analitika usredsređuje se na veze i odnose između lica i organizacije i lica uključenih u ilegalne kriminalne delatnosti, najčešće tajne (problemsko posmatranje kriminalne delatnosti – prekogranični, organizovani i dr. kriminal); 3) analitika delatnosti (u kriminalističkom pojmovnom određenju, u Srbiji,

---

²⁵ Manojlović D., op.cit, str.81

upotrebljava se izraz operativna) daje mogućnost analitičarima za iznalaženje optimalnog i racionalnog korišćenje resursa i 4) istražna analitika je visokospecijalizivani tip analitike koji se primenjuje pri kriminalističkim obradama neuobičajenih ili serijskih krivičnih dela (ovo nisu nužno krivična dela organizovanog kriminala, već pre krivična dela teških oblika kriminala).2.2. Predmeti i ciljevi kriminalističke analitike

3.2 Predmet i ciljevi kriminalističke analitike

Predmet kriminalističke analitike , jeste svima dobro poznati kriminalitet. Ništa nije poznatije ljudima nego kriminal, odnosno kriminalno ponašanje, a proizvod te delatnosti je krivično delo ili neki drugi kriminalni delikt. Najpre da kažemo da li je iz ontološkog aspekta opravdano izdvajanje nebitnih od bitnih pojava u kriminalnom miljeu. Mnogi autori će primetiti da je to , kriminalistički posmatrano, opravdano, a ontološki defektno, jer je kriminalna pojava u stvarnosti u izvesnom smislu njima određena, oni učestvuju u oblikovanju njenog sadržaja u celosti, nekog njenog dela, ili njene specifične težine. Međutim iz kriminalističko-analitičkog aspekta postupak je metodološki neizbežan, koristan i korektan. Kada bi sve pojave u kriminalnom miljeu bile uzrok svih drugih pojava istog miljea ne bi bilo moguće saznati bilo koji deo stvarnosti kriminalnog miljea bez saznanja njegovog totaliteta, što praktično nije moguće. Bitna osobina kriminalnih pojava sastoji se u njihovom dinamičkom karakteru. Kada se jedna kriminalna pojava menja u toku vremena u kriminalnom miljeu, mi bez primene kriminalističke analitike ne možemo na osnovu poznavanja njenih osobina, saznatih na osnovu operativnog rada u jednom trenutku, zaključiti kakve će njene osobine biti u kriminalnom miljeu u budućnosti. Primenom saznanja nastalih kroz kriminalističko-analitički proces i kriminalističko-obaveštajnim radom u pretpolju, možemo da utičemo na datu kriminalnu pojavu i na ponašanje te pojave, tako da se ona može drugačije ponašati nego što mi predviđamo na osnovu trenutnih operativnih podataka.

Jedna od značajnih razika između prirodnih pojava kojima nastaje šteta, odnosno kojima se građanima pričinjava šteta, njihovog analitičkog istraživanja i kriminalnih pojava iz kriminalnog miljea iz aspekta kriminalističke analitike, sastoji se u tome što je najprostija kriminalna pojava veoma složena. Ukoliko kao kriterijum uzmemo broj faktora koji učestvuju u strukturi objašnjenja neke od prirodnih pojava, onda ćemo zapaziti da je broj faktora iz kriminalističkog aspekta mnogo veći kada je u pitanju kriminalna pojava. Možemo reći da se pri kriminalističko-analitičkom istraživanju, kada se pomeramo u smeru od prirodnih pojava ka kriminalnom miljeu i pojava u njemu, broj faktora nužnih za kriminalističko-analitičko objašnjenje kriminalne pojave povećava. Metodi koji se iz kriminalističko-analitičkog aspekta istražuju pojave iz kriminalnog miljea čine veoma složen sistem uzajamnih dejstava s velikim brojem faktora koji ih određuju. Svi su ti faktori u kriminalnom miljeu tesno isprepletani i u stalnom menjanju. Ukoliko kriminalistička analitika kao i praksa treba da bude adekvatna tako složenoj kriminalnoj pojavi, kako očekivati da kriminalističko-analitička teorija i praksa, budu uvek jasne, proste i očigledne. Važno je da ne shvatimo da nema dodirnih tačaka kada prirodna pojava koja proizvodi štetu bude upotrebljena u kriminalnom miljeu kao pokriće za kriminalni delikt, kao odgovor kriminalnog miljea na tu pojavu ili njena zloupotreba, gde je zadataka kriminalističke analitike da primenom svojih metoda razotkrije i razjasni takve namere.

Uzmimo bilo koju kriminalnu pojavu u kriminalnom miljeu koju iz kriminalističko-analitičkog aspekta istraživanja želimo da sagledamo u svoj njenoj složenosti.²⁶ Ovde ćemo kao ilustraciju razmotriti efikasnost kriminalne organizacije. Efikasnost kriminalne organizacije uslovljena je nizom drugih pojava:

- 1) prirodom kriminalnog okruženja;
- 2) prirodom kriminalnog tržišta;
- 3) organizacijom rada unutar kriminalne organizacije;
- 4) kriminalnom filozofijom vođe kriminalne organizacije;
- 5) strategijom kriminalne organizacije;
- 6) taktikom kriminalne organizacije;
- 7) organizacijom kriminalne organizacije;
- 8) nivoom kvalifikacije članova kriminalne organizacije;
- 9) starosnom strukturom;
- 10) stimulacijom unutar kriminalne organizacije;
- 11) specijalnostima članova;
- 12) do sada stečenim kriminalnim profitom i dr.

---

²⁶

Intelligence revising the basic elements (I.E.i.U-IALEIA) 2000

Naizgled, čitav jedan mali, haotični svet faktora deluje na efikasnost kriminalne organizacije. Faktori koje smo naveli nisu ni izdaleka iscrpljeni, ali bi nas pokušaj nabiranja s konačnim spiskom faktora koji utiču na efikasnost kriminalne organizacije odveo tamo gde smo i bili, na početku nabiranja, odnosno objašnjenja.

U dosadašnjoj teoriji i praksi, predmet kriminalističke analitike i njenih metoda u objašnjenju jedne kriminalne pojave iz kriminalnog miljea, uglavnom je bio trostran. Prva strana je najčešće teorijsko određenje kriminalne pojave u kriminalnom miljeu, gde se kriminalna pojava može analitički istraživati u sistemu opšte uslovljenosti drugim kriminalnim pojavama u kriminalnom miljeu. U najvećoj opštosti možemo reći da je svaka kriminalna pojava u kriminalnom miljeu "uslovljena svim ostalim kriminalnim pojavama u tom kriminalnom miljeu" što nije neistina, ali to još ništa ne kazuje. Premda to može i jeste tako, zadatak kriminalističke analitike ²⁷, makar i u teorijskoj strani istraživanja, jeste da traga za specifičnim faktorima. Naime, stanje uzajamnog uslovljavanja jedne kriminalne pojave ili više njih na drugu kriminalnu pojavu u kriminalnom miljeu, za oko kriminalističkog inspektora koji radi na dokazivanju, odnosno na kriminalističkoj istrazi određenog kriminalističkog delikta, bez primene analitičkih metoda je nevidljivo ili bar nejasno. Dakle, prva strana, teorijska, ništa nam ne govori:

a) o intenzitetu delovanja jednih kriminalnih pojava na druge u kriminalnom milju, tzv. "odnosu mere";

b) ne daje smer toka delovanja;

c) ne sadrži ideje o razvoju pojave;

d) ne objašnjava kvalitativne promene kriminalne pojave i dr.) ne pruža pouzdane kriterijume za razlikovanje bitnog od nevažnog, namere od slučajnog, nužnog od iznuđenog i drugih nemanje važnih kriterijuma kojih se ovde nećemo doticati zbog njihovog velikog broja.

Druga strane je teorijsko-analitičko određenje kriminalne pojave. Cilj ove strane (kriminalističkog analitičara), kada posmatra kriminalnu pojavu u kriminalnom miljeu, nije da kaže da je posmatrana pojava uslovljena svim i svačim u kriminalnom miljeu, već da iz obilja tih veza izdvoji dovoljan i nužan uslov za njeno objašnjenje, a da ostale ne zanemari već da ih stavi u kontekst kojem su usmerene. Prema tome kriminalističko-analitički proces praktične strane ima za cilj da utvrdi granice, tj. proces odbacivanja nebitnih elemenata iz istraživanja (situacije, kriminalnog slučaja) koje i njih obuhvata. U odnosu na naš primer s efikasnošću kriminalnih organizacije, možemo reći da su:

---

²⁷ Starting an analytic for intelligence-led policing (IALEIA, 2 Edition) 2001.

- a) kriminalno tržište;
- b) kriminalne trgovine;
- c) organizacija rada članova kriminalne organizacije i
- g) kriminalni profit.

Treća strana je praktično određuje kriminalne pojave u određenom kriminalnom događaju. Naime, do koje nas mere iz kriminalističkog ili procesnog aspekta interesuju veze jedne kriminalne pojave sa drugim pojavama u kriminalnom miljeu ili u jednom konkretnom kriminalističko-istraživačkom predmetu, to nije stvar samo teorijske analitike, već i praktičnog cilja istraživanja krivičnoprocesnog, krivičnopravnog, kriminalističkog, bezbednostnog i drugih ciljeva.

Nužno je da shvatimo da je kriminalna pojava, po pravilu veoma složena, a da zahtevi za njenom potpunom deskripcijom (objašnjenjem) kriminalističko-analitičkim istraživanjem²⁸ ostaju samo u domenu ideala. Kada svaka posledica kao krajnji ishod kriminalnog napada (umišljaj ili nehat) bila izazvana dejstvom samo jedne kriminalne pojave, onda bi kriminalističko-analitičko istraživanje bilo lako i prosto. U velikom broju kriminalističko-analitičkih dosijea u dosadašnjoj kriminalističkoj praksi, njihovim istraživanjem s naučnog pristupa uočeno je: a) da jedna posledica može nastati usled delovanja mnoštva kriminalnih pojava; b) da posledice usled dejstva kriminalnih pojava mogu da budu slične ili istovetne; v) da jedna kriminalna pojava može izazvati niz posledica.

Kada želimo reći više o složenosti kriminalne pojave i njenom delovanju, moramo imati na umu pitanje mere delovanja ili relativnu snagu uticaja pojedinih kriminalnih pojava u društvu, moramo dovesti u vezu sa stepenom razvitka kriminalnog miljea, pri čemu je značajno uočiti da stepen razvijenosti kriminalnog miljea direktno utiče na delovanje i relativnu snagu pojave. Čak, naša saznanja o datoj kriminalnoj pojavi, ukoliko kriminalističko-obaveštajna, mogu da utiču na ponašanja te kriminalne pojave, tako da će se ona ponašati drugačije, na osnovu saznanja koja smo već sklopili (operativno) o njoj, s učestovanjem ili bez učestovanja.

Kriminalističko-analitičko istraživanje kriminalnog miljea najneposrednije omogućava celovito određivanje predmeta kriminalističke analitike i njenog metoda. Uvođenje razlike između "kriminalističke statike - statike kriminala" i "kriminalističke

---

²⁸ UNDCP, Strengthening of capacities for collection and analysis of criminal intelligence in South Eastern Europe.

dinamike - kriminalističke analitike" ima smisla ne samo iz analitičkih razloga, već i iz kriminalističkih, pravnih, bezbednosnih, i ne samo njih. U stvarnosti, u svakom kriminalnom miljeu postoji određena grupa kriminalnih pojava koja se izrazitim obeležjima razlikuju od onih koje proučavaju druge naučne discipline. U trenutku kada jedna vrsta pojava, kao što su kriminalne, postane predmet nauke, one se već nalaze predstavljene u duhu, ne samo čulnim slikama već i nekom vrstom grubo stvorenih pojava. Kriminalističko istraživanje kriminalnih pojava ne može funkcionisati u kriminalnom miljeu, a da o njemu nema ideje kojima određuju svoju delatnost (ponašanje). Šta je, u stvari, kriminalna pojava kao predmet kriminalističke analitike? To je svaki utvrđen ili ne utvrđen protivpravni način (činjenja ili nečinjenja) koji je u stanju da na pojedinca, grupu ili imovinu vrši spoljnu prinudu ili prinudu iznutra, koja je opšta u kriminalno miljeu, imajući svoje sopstveno postojanje nezavisno od njenih pojedinačnih ispoljavanja.

3.3. Faze kriminalističko-analitičke delatnosti

U stručnoj literaturi, tokom razvoja ljudske civilizacije, bilo je više pokušaja da se kriminalističko-analitička delatnost definiše kao opšti pojam kriminalističke analitike. Razlog zašto je nauka skromno prisutna u određivanju ovog izuzetno važnog segmenta kriminalističke (kriminalistike) delatnosti treba tražiti, pre svega, u objektivnoj činjenici i da je ova aktivnost obeležena atributom tajnosti.

Osnovna preokupacija ove aktivnosti jeste da se ona uspešno izvede i da ne bude dostupna saznanju drugih, posebno široj javnosti. Time se „sakriva“ i od nauke, jer da bi nešto postalo predmet naučnog istraživanja mora se, pre svega, javno manifestovati. Ovakvo objašnjenje je prihvatljivo za period do XX veka, kada je kriminalistička analitika (najpre kao analitička delatnost u kriminalistici) bila ograničena ne samo po obimu nego i po broju učesnika, a pažnja nauke bila je usmerena prema drugim, važnijim pitanjima.²⁹

Početak, a naročito sredinom XX veka, kriminalističko-analitička delatnost je doživela svoju ekspanziju u Evropi i svetu (Amerika, Nemačka, Velika Britanija, Holandija...), dok je na našem prostoru, početkom XXI veka, bila predmet teorijskog poimanja bez ustanovljavanja praktične primene. Postojeći oblici „operativnog rada“ u našoj zemlji su starijeg datuma, s početka sedamdesetih godina prošlog veka, i zasnovaju se na tradicionalnim-konzervativnim metodama, koje u savremenom poimanju kriminalističke

---

²⁹ Vidi više o tome, u: M. Delić, Obaveštajna delatnost, Beograd, 1996

analitike predstavljaju samo jedan segment u okviru kompleksnog kriminalističko-analitičkog procesa.

Verujemo da ćemo pojam kriminalističko-analitičke delatnosti najlakše objasniti ukoliko opišemo šta kriminalistički analitičari rade. Oni:

1) posmatraju kriminalnu pojavu, delatnost, organizaciju, krivično delo i učesnike u kriminalnim deliktima;

2) opserviraju kriminalni milje i učesnike u kriminalnim miljeu;

3) zahtavaju primenu operativne tehnike;

4) prikupljaju;

5) opisuju;

6) definišu;

7) proveravaju;

8) klasifikuju;

9) mere;

10) objašnjavaju;

11) predviđaju;

12) eksperimentišu;

13) uopštavaju;

14) analiziraju;

15) vrednuju i

16) diseminiraju informacije, podatke i analitičke informacije koje se odnose na kriminalne delatnosti, kriminal i izvršioce krivičnih dela.

Naravno, ovo nije potpuna definicija, već operacionalizovani iskaz za dalji rad, radi spoznaje šta kriminalističko-analitička delatnost predstavlja u svom procesu. To ćemo podeliti u nekoliko faza.³⁰

Prikupljanje saznanja - Prikupljanje kriminalističko-obaveštajnih činjenica (podataka, informacija ili obaveštenja) u kriminalističko-analitičkoj delatnosti ne obavlja se nasumice, već planski, sistemski, objektivno, precizno, primenom propisanih procedura i načela, na osnovu zakona. To znači da se kriminalistička saznanja (činjenice) prikupljaju uvek u odnosu na cilj koji se želi postići. Kada kažemo da je kriminalističko-analitička delatnost objektivan način prikupljanja kriminalističkih podataka (npr. iz kriminalnog miljea, primenom kriminalističko-obaveštajnih tehnika), onda ne mislimo da pojave koje ukazuju

---

³⁰ Manojlović D., op.cit, str. 178. i dalje

na kriminalne događaje, moguće (potencijalno da se dogode, pripremaju se i dr.) i na kriminalnu istoriju (ukazuju na događaj koji se već dogodio), postoje nezavisno jedna od druge i da ih kriminalistički analitičar posmatra nezavisno od svoje svesti. Ovde, pre svega, mislimo na nepristrasan odnos izgrađen kroz profesionalizaciju i specijalizaciju prema pojavama iz kriminalnog miljea. Zahvaljujući specijalizaciji, kriminalistički analitičar stiče veštine i znanja (u posebnom delu ovog rada biće više reči o tome) da , nezavisno od njegovog ličnog shvatanja pojave koju opaža (pošto je prethodno opažena u kriminalnom miljeu od kriminalističkog obaveštajca i zabeležena, a zatim uneta u kriminalističko-analitičku bazu), istu predstavi (zabeleži) onako kako se ona materijalizuje u spoljašnjem svetu, kako bi u daljem kriminalističko-analitičkom procesu iz nje mogao da se izvede validan zaključak.

Opisivanje prikupljenih saznanja - Opisu prikupljenih činjenica (podataka, kriminalnih pojava) koje se prikupljaju kriminalističko-obaveštajnim radom posvećuje se izuzetno velikom značaj, jer od tačnog opisa zavise sve ostale faze u kriminalističko-analitičkoj delatnosti. Ukoliko pojava iz kriminalnog miljea, uočena prilikom provođenja kriminalističko-obaveštajnih delatnosti, nije opisana tačno prema metodologiji koja je jedinstvena u primeni kriminalističko-obaveštajnih (analitičkih znakova) značenja, verovatno će i klasifikacija, definisanje, merenje, eksperimentisanje, uopštavanje, objašnjavanje, analize, predviđanje i kontrola kriminalne pojave biti u velikoj meri netačne i neobjektivne pri provođenju kriminalističko-analitičkih operacija i davanju validnih zaključaka. Pri opisivanju opažene kriminalne pojave, materijalizovano opažanje mora da zadovolji elementarne uslove jezičkog predstavljanja:

- 1) da je jasno i razgovetno opisano;
- 2) da je dosledno i potpuno. Jezik kojim se koristi kriminalistički (policijski i bezbednosni) analitičar mora da se razlikuje od poetskog i jezika drugih duhovnih delatnosti, jer mora da bude podređen metodologiji koja je propisana, tj. izražen znakovima - pojmovima propisane metodologije.

Možda je delotvornije da navedemo neke od pravila pri upotrebi termina u opisivanju opažene pojave:

- 1) pri pisanju (beleženju) opažene pojave u tekstualnom obliku, treba uzeti u obzir da on treba da ima saznajnu svrhu ;
- 2) utvrditi kojoj kategoriji termina pripada opažanje pojava;
- 3) upotreba termina treba da bude jasna, sa svešću o granicama njihove primene;
- 4) znakovi koje upotrebljavamo za označavanje opažene pojave, treba da dočaraju pojavu koja je bila pristupačna opažanju;

5) treba upotrebljavati znakove koji su propisani, jer njima lakše može da se opiše druga pojava koja se objašnjava opaženom pojavom;

6) prilikom izbora znaka – termina, za označavanje opažene pojave nužno je upotrebljavati one koji su jasni metodologiji, a samim tim i drugim učesnicima u procesu;

7) ne upotrebljavati u opisu iste opažene pojave jedan znak (termin) za dva različita značenja;

8) eliminisati višesmislenost u istom opisu opažene pojave;

9) znakove / termine čija je tačnost nužan uslov da se razumeju opažene i opisane pojave treba objasniti u fusnoti;

10) maksimalnu vrednost opažene i opisane pojave imaju ona pismena koja su korišćenjem propisanih znakova / termina analitički ili operacionalno definisana;

11) pri opisivanju opažene pojave i korišćenju znaka / termina treba obratiti pažnju ne samo na opis pojave, već i na način upotrebe znaka / termina u opisu;

12) opis će biti uspešan ukoliko se kao građenje miljea opiše okolnost pri opažanju u fusnoti;

13) prilikom interpretacije opisa uzeti u obzir semantičko značenje znaka / termina ;

14) značenje upotrebljenih znakova / termina u opisivanju pojave treba da ostane konstantno, svaka promena treba da bude izdvojeno naznačena u fusnoti (koje, kada i zašto učinio izmenu);

15) s obzirom na to da je veza između reči i posmatrane pojave određena vašim opažanjem, ne ustručavajte se da u fusnoti upotrebite „ jezički izraz kojim biste svoje misli iskazali tako da doprinesu poboljšanju kvaliteta opažaja“;

16) ukoliko koristite prethodnu slobodu u fusnoti vodite računa o zakonitosti znakova / termina koji su propisani u metodologiji, o postojećoj jezičkoj terminološkoj praksi i, u vezi s tim, o promenama koje ova promena može prouzrokovati u procesu dalje komunikacije opažane pojave u kriminalističko-analitičkom procesu;

17) kada dva kriminalistička analitičara ili kriminalistička obaveštajca posmatraju jednu istu pojavu u kriminalnom miljeu, a ne podudaraju im se mišljenja pri opisivanju u bitnim činjenicama, treba sačiniti odvojen opis opažane pojave;

18) zajedničkim opisivanjem opažene pojave, kada ne postoji jedinstven doživljaj pojave koja se ispoljava u okruženju, dodatno se uvećava konfuzija u saznavnom smislu vrednosti podataka.

Prema tome, zajedničkom opisu treba pribegavati samo kad je to nužno, i to u obavezi korišćenje fusnota za ukazivanje na razlike.

Klasifikacija prikupljenih i opisanih saznanja iz kriminalnog miljea

(kriminalističkih, obaveštajnih podataka) je prvo unošenje reda u prikupljenom materijalu i prvi mogući nagoveštaj da između prikupljenih podataka postoje neke dublje pravilnosti / nepravilnosti i veze. Svaka klasifikacija kriminalističkih podataka iz okruženja mora da zadovolji neke logične zahteve:

1) da se prikupljeni kriminalistički podaci klasifikuju prema kriterijumu lističko-analitičkih procedura i načela, ili podržani nekim opšte prihvaćenim međunarodnim procedurama i načelima (Interpola i Europolu i dr.) koje je prihvatila država;

2) da klasifikacija prikupljenih kriminalističkih podataka bude dosledna, tj. da se ne meša sa drugim metodologijama i procedurama klasifikacije koja nema kriminalističko-analitički značaj (ona ne sme da zadire u javna dosijea);

3) da klasifikacija prikupljenih kriminalističkih (najčešće obaveštajnih, ali ne samo njih) podataka bude potpuna, tj. da iscrpi u što većoj meri obim prikupljenog materijala (saznanja ili podataka) ili pojma (pojava) po kojem se vrši klasifikacija;

4) da klasifikacija prikupljenih kriminalističkih podataka ima dovoljnu „oštrinu“, da pruži podatke koji će ih izdvojiti od drugih grupa kriminalističko-analitičkih podataka.

Definisanje prikupljenih saznanja - Definicije u kriminalističko-analitičkom procesu imaju svrhu da jasno odvoje ključne odlike i strukturu pojma, da bi ga, s jedne strane, odredili i samim tim razgraničile od drugih pojmova, a s druge strane, da bi omogućile sistemskom ispitivanje sadržaja na koji se odnosi. Osnovnu strukturu pojma (kriminalističko-analitička delatnost) možemo izložiti manipulacijom:

- 1) nosilac signala;
- 2) posmatrač signala;
- 3) odašiljač signala;
- 4) sadržaj signala;
- 5) uslovi (prostor, vreme, okruženje i dr.) u kojima se signal prenosi / saopštava;
- 6) tehnička sredstva pomoću kojih se signal prenosi;
- 7) zainteresovanost za signal posmatrača (opservacija) i odašiljača;
- 8) primalac signala;
- 9) posledice koje signal izaziva;
- 10) problem na koji se signal odnosi;
- 11) zahtevi koje signala postavlja;
- 12) odgovor na signal;
- 13) način prenosa odgovora;
- 14) posmatrač koji ga beleži;
- 15) primenjena metodologija;

- 16) analitičar koji ga tumači;
- 17) odlučilac koji ga diseminira;
- 18) značenje signala i
- 19) zainteresovanost za signal primaoca.

Pri kriminalističko-analitičkoj delatnosti najčešće se koriste tzv. operacionalne, a manje teorijske definicije³¹. Mada, s obzirom na materiju koja je u žiži kriminalističko-analitičkog procesa,³² teorijske definicije pomažu da se posmatrane pojave iz kriminalnog okruženja (miljea) mogu lakše iskustveno definisati ili operacionalizovati, što je najčešće slučaj, u kriminalističko-analitičkoj teoriji u svetu. Pri određenju (kriminalne) pojave koja je predmet opažanja pri provođenju kriminalističko-analitičkih delatnosti, posmatrač (kriminalistički obaveštajac ili službenik druge agencije, državne ili nedržavne) koji opaža pojavu, mora da se pridržava sledećih pravila:

- 1) mora da izrazi suštinu (posmatrane pojave) onog što je u sferi njegovog opažanja;
- 2) ne sme da opisuje pojavu negativnim terminima, ukoliko može da je definiše pozitivnim terminima iz metodologije;
- 3) ne sme da se koristi nejasnim ili figurativnim jezikom;
- 4) ne sme da koristi metode cirkularnog opisivanja (više pojava kojima želi da objasni pojavu koju je opažao ili opazio, jer je to je posao obaveštajnog analitičara) već jedinstveno, kao jednu poruku, opažanje, obaveštenje, podatak, značenje samo za pojavu koju želi da materijalizuje sastavljanjem pismeno.

Objašnjenje prikupljenih kriminalističkih podataka smatra se važnim delom jedinstvenog procesa kriminalističko-analitičke delatnosti. Objašnjenje može da bude:

- 1) uzročno, kojim se pomoću pojave koja je opažena u analitičkom procesu objašnjava druga pojava ili skup kriminalnih pojava koje ukazuju na kriminalnu delatnost (npr. indikatori za delatnost organizovane kriminalne grupe);
- 2) strukturalno, kojim se pojava koja je opažena po posebnoj kriminalističko-analitičkoj metodologiji od strane analitičara smešta u jednu širu bazu (kriminalističko-analitičku ili obaveštajnu) podataka u kojoj će ona naći svoje mesto u odnosu na druge pojave, jer će njeno ponašanje u bazi biti uslovljeno njenom sopstvenom prirodom (izazovom, kapacitetom i značenjem koje u sebi nosi);

---

³¹ Informedia Digital Video Library Project: www.informedia.cs.cmu.edu

³² Oracle Corporation, 500 Oracle Parkway, Redwood Shores, CA 94065 (www.oracle.com)

3) predviđajuće, kojim se pojava dovodi u vezu s drugim saznanjima već unetim u bazu, a metodologijom obrade omogućava njeno iskazivanje kojim ona upućuje na moguće nastajanje (manifestaciju) njihovih pojava;

4) funkcionalno, koje omogućava pogled s upućivanjem na funkciju koju u nekoj (kriminalističko-analitičkoj, policijskoj ili bezbednosnoj) bazi ima uneta pojava, sada već podatak (kako utiče na već uspostavljen sistem o trendu kriminala i dr.)

Objašnjenje prikupljenih podataka kao postupak u kriminalističko-analitičkoj delatnosti značajno je i zbog toga što razotkriva i objašnjava bitne osobine pojava iz kriminalnog miljea, kada se te pojave menjaju tokom vremena, jer se ona može ponašati drugačije od ponašanja koje mi znamo na osnovu dotadašnjih opažanja i procesa u (kriminalističko-analitičkoj, obaveštajnoj, policijskoj ili bezbednosnoj) bazi. Značajan zadatak objašnjenja je da iz obilja veze između podataka u bazi o određenoj pojavi iz kriminalnog miljea izdvoji bitne podatke, one koji su dovoljni i nužni za njeno spoznavanje, a da se svi ostali odlože u bazu. Drugim rečima, objasniti opaženu / uočenu pojavu u kriminalnom miljeu najveća je veština kriminalističkog analitičara, da bi smo izgradili sliku stvarnog stanja ili mogućeg kapaciteta (mogućnost, odnosno namere) pojave u spoljašnjem svetu iz kog je uočena, zabeležena i u bazi uneta.³³

Provera prikupljenih saznanja - Provera kao jedna od faza kojoj su podvrgnuti prikupljeni kriminalističko-obaveštajni podaci, kao i rezultati dobijeni posle objašnjenja, bitna je komponenta kriminalističko-analitičke delatnosti. Ukoliko ne bismo pristupili ovoj fazi, zanemarili bismo jedno od osnovnih pravila kriminalističkih kontraobaveštajnih postupaka u procesu koji je takođe sastavni deo kriminalističko-analitičkih delatnosti, a koje glasi: „radi tako da ono što si otkrio u procesu kriminalističko-analitičkog prikupljanja podataka (istinito ili neistinito) može da bude i od drugih dato“.

Podaci koji su prikupljeni u kriminalističko-analitičkoj delatnosti unose se u kriminalističko-analitičku bazu, koja može da bude i obaveštajna ili operativna, u zavisnosti od nivoa analitičke obrade podataka. Svi podaci čija se istinitost ne može proveriti poređenjem, dovođenjem u korelaciju sa drugim podacima, ili na osnovu značenja iz drugih podataka, ne znači i ne može se reći da li su istiniti, neistiniti ili čak „nepotrebni“. Ne znači da je svaki kriminalističko-analitički podatak koji se na osnovu kontra provere ne može proveriti lišen svakog značenja, ne mora da bude beskoristan za kriminalističko-analitičku delatnost.

Kriminalističko-analitički podaci opisuju svet kriminalnih pojava, preko granica

---

³³ P. Marilyn, Sommers, Low Enforcement Intelligence: A New Look, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, Vol. 1, str. 25-40, 1986.

toga sveta one ne idu. Razlika između proverenih kriminalističko-analitičkih podataka i onih koji se ne mogu proveriti ne sme se svoditi na odnos između smisla i besmisla podataka, zato što neprovereni kriminalističko-analitički podaci mogu da budu smisleni, bez obzira na to da li su istiniti. Uvek moramo znati da je smislenost kriminalističko-analitičkog podatka različita (nezavisna) od njegove istinitosti. Takođe, veoma je važno za kriminalističko-analitički proces da se ne sme predvideti (pomešati) razlika između neistinosti i besmislenosti kriminalističko-analitičkog podatak, da bi ušao u kategoriju „istinit-proveren“ , razlikuju se od uslova koje mora da ispuni kriminalističko-analitički podatak da bismo ga smatrali smislenim. Razlika kod kriminalističko-analitičkih podataka, a koja kaže da istinit kriminalističko-analitički podatak „mora“ imati smisla, dok smislen kriminalističko-analitički podatak ne mora biti istinit, kada objašnjava kriminalnu pojavu iz okruženja. Ovo je ključ koji razdvaja uspešnu kriminalističko-analitičku službu od neuspešne, jer omogućava odvajanje validnih kriminalističko-analitičkih podataka od spekulacije i ogovaranja (čuo sam iz poverljivog izvora, iz pouzdanog izvora i dr.).

Kriminalističko-analitičko predviđanje - Predviđanje se smatra testom kriminalističko-analitičkih delatnosti. Poznato je u dosadašnjoj teorijskoj misli kriminalistike da se kriminalne pojave opisuju na osnovu iskustva, jer se ta teorija zasniva na kriminalnoj istoriji (dosijeima kriminalnih događaja u njihovom najširem značenju, iskustveno). Naravno, i na ovaj način se može predviđati, jer ima učenja u kriminalistici koja se zasnivaju na teoriji da su predviđanje i objašnjenje dva zasebna postupka, što je tačno. Mi možemo predviđati na osnovu kriminalističke vremenske sukcesije, na osnovu, stabilnih funkcionalnih ili korelacionih kriminalističkih veza između kriminalnih pojava, na osnovu iskustva, ali da li je kriminalna delatnost uvek stabilna, u korelaciji s prethodnom i dr., te da li je to napredno. Ukoliko sa aspekta kriminalističko-analitičke teorijske misli posmatramo ta dva postupka, objašnjenje i predviđanje su neraskidivo vezani, jer jedno proizlazi iz drugog. Naime, veoma je teško, skoro nemoguće, odgovorno se suprostaviti kriminalnim delatnostima ukoliko uočene kriminalne pojave koje su unete u kriminalističko-analitičku bazu prethodno nismo objasnili, da bismo mogli da predviđamo.

3.4. Vrste analiza kriminaliteta

Da bismo izvršili podelu kriminalističko-analitičkih istraživanja poslužićemo se teorijom, stanovištima stručne javnosti i prakse koja se razvija u u svetu, jer na našem prostoru o tome nema pisanih radova, bar ne u tom broju da bi mogli da nam posluže za pravu klasifikaciju. Svetska literatura poznaje nekoliko kriterijuma za podelu kriminalističko-analitičkih istraživanja:

- 1) prema ulozi;
- 2) prema cilju,
- 3) prema opštosti;
- 4) prema obuhvatu;
- 5) prema kriterijumu odgovora i
- 6) prema kriterijumu trajanja.

Prema kriterijumu uloge - Najpre ćemo izložiti podelu kriminalističko-analitičkih istraživanja prema kriterijumu uloge na:

a) novosaznajna kriminalističko-analitička istraživanja, usmerena ka istraživanju i saznavanju novog nepoznatog saznanja iz kriminalnog miljea (koje se ne nalazi u kriminalističko-obaveštajnoj bazi), tzv. prediktivna, longitudinalna i preventivna istraživanja koja su stalna, odnosno neprekidna i nisu usmerena ni prema jednoj delatnosti posebno;

b) verifikaciona, odnosno proveravajuća kriminalistička-analitička istraživanja, čija je uloga usmerena ka proverbi postojećih kriminalističko-analitičkih saznanja u kriminalističko-analitičkoj bazi;

c) mešovita, odnosno prediktivno / verifikaciona kriminalističko-analitička istraživanja, koja se ostvaruju, odnosno materijalizuju u dva oblika istovremeno:

1) prvi oblik je usmeren ka proverbi postojećih kriminalističko-analitičkih saznanja u kriminalističko-analitičkoj bazi;

2) drugi oblik je usmeren ka otkrivanju novih saznanja o kriminalnoj delatnosti, kriminalnom miljeu ili konkretnoj kriminalnoj pojavi. Ovo je najčešći i preovlađujući pristup u kriminalističko-analitički istraživanjima u svetu;

d) problemska kriminalističko-analitička istraživanja se u kriminalističko-analitičkoj teoriji smatraju najvišim, najsloženijim i najznačajnijim istraživanjem u kriminalnom miljeu. Ona otkrivaju principe i opšte i osnovne zakonitosti u kriminalnim delatnostima. Kriminalistička analitička saznanja do kojih se dolazi ovim istraživanjem osnova su za prikupljanje dokaza za sprovođenje istražnih radnji teških oblika kriminala i

e) orjetaciona / pripremna kriminalističko-analitička istraživanja se izvode kada o kriminalnoj pojavi ne postoji odgovarajući fond kriminalističko-analitičkih saznanja u kriminalističko-analitičkoj bazi. Na taj način se prikupljaju kriminalističko-obaveštajna saznanja koja su nam potrebna za zasnivanje zahteva prema nadležnom organu radi pribavljanja odobrenja za primenu mera, najčešće zbog potreba da problemsko kriminalističko-obaveštajno istraživanje počne.

Prema kriterijumu cilja - Jedan od oblika kriminalističko-analitičkih istraživanja prema kriminalističko-analitičkoj teoriji jeste i podela prema cilju na:

a) saznanjooopisna kriminalističko-analitička istraživanja, koja su usmerena ka prepoznavanju i opisivanju pojava i procesa u kriminalnom miljeu, njihovih učesnika, strukture, funkcija, veza i odnosa;

b) klasifikaciono/tipološka, čiji je cilj da se iz kriminalnog miljea prikupe kriminalističko-obaveštajna saznanja, koja će omogućiti izgradnju tipova kriminalnih organizacija i procesa u kriminalnim delatnostima, kao i u samim kriminalnim organizacijama, ali i na kriminalnom tržištu roba i dobara;

c) prognostička kriminalističko-analitička istraživanja, koja su usmerena ka kriminalnim pojavama u okruženju, s ciljem da se prikupe saznanja koja bi omogućila prevenciju kriminala na svim nivoima (strateškom, taktičkom i operativnom);

d) inovatorska kriminalističko-analitička istraživanja, koja su usmerena ka otkrivanju nevidljivih svojstava kriminalnih delatnosti koje postoje u okruženju. Na postojanje ovih svojstva najčešće ukazuju rezultati kriminalističko-analitičkih istraživanja na osnovu kriminalistički-obaveštajnih podataka koji su do tada prikupljeni i pohranjeni u kriminalističko-analitičkoj bazi;

e) objašnjavajuća kriminalističko-analitička istraživanja usmerena su ka otkrivanju:

1) uzročnosti;

2) zakonitosti;

3) razvoja; i

4) promena u kriminalnoj delatnosti, kriminalnom miljeu, kriminalnoj organizaciji i odnosima unutar nje.

Prema kriterijumu obuhvata - Prema obuhvatu, kriminalističko-analitičkoj teoriji deli kriminalističko-analitička istraživanja na:

a) multimetodska jednosmerna kriminalističko-analitička istraživanja koja su usmerena ka jednoj kriminalnoj delatnosti unutar jedne kriminalne organizacije;

b) multimetodska višesmerna kriminalističko-analitička istraživanja koja su usmerena ka jednoj kriminalnoj organizaciji ali ka više njenih kriminalnih delatnosti;

c) multimetodska jednosmerna kriminalističko-analitička istraživanja koja se istovremeno izvode unutar dveju ili više kriminalnih organizacija i nad jednim kriminalnim poduhvatom, uz promenu široke lepeze metoda i tehnika kriminalističko-analitičkih delatnosti i

d) multimetodska višesmerna kriminalističko-analitička istraživanja koja su usmerena istovremeno prema više kriminalnih organizacija i više istovremenih kriminalnih

poduhvata, primenom više metoda, sredstava i tehnika kriminalističko-analitičkih delatnosti.

Prema kriterijumu opštosti - Prema kriterijumu opštosti, kriminalističko-analitička teorija deli kriminalističko-analitička istraživanja na:

a) opšta pojedinačna (usmerena ka jednoj kriminalnoj pojavi), koja se u kriminalističko-analitičkoj teoriji nazivaju još i totalna, generalna ili globalna kriminalističko-analitička istraživanja, koja se izvode na celokupnoj teritoriji odgovornosti organa i bave se celinom procesa, kriminalnom pojavom u kriminalnom miljeu ili kriminalnom delatnošću. Ovakav oblik kriminalističko-analitičkih istraživanja izvodi se skoro uvek na strateškom nivou, a veoma retko na taktičkom ili lokalnom. Po pravilu, ovakva kriminalističko-analitička istraživanja imaju nacionalni ili međunarodni karakter;

b) posebna kriminalističko-analitička istraživanja, u zavisnosti od toga da li su potpuna ili nepotpuna, mogu da budu usmerena prema celini određenog kriminalnog poduhvata kao izolovane ili samostalne delatnosti u kriminalnom miljeu, ili na deo određenog kriminalnog poduhvata na kriminalnom tržištu ili unutar kriminalne organizacije

c) parcijalna kriminalističko-analitička istraživanja teže da prikupe saznanja o određenim svojstvima jednog dela u kriminalnom poduhvatu ili neke od delatnosti kriminalne organizacije.

Sa aspekta predmeta kriminalističko-analitičkih istraživanja i njihove opštosti, kriminalističko-analitička teorija, odnosno jedan broj autora koji se bavi ovim pitanjem deli kriminalističko-analitička istraživanja na:

a) longitudinalna kriminalističko-analitička istraživanja, gde se jedna ista kriminalna pojava ili kriminalna delatnost istražuje u određenom vremenskom intervalu, poznata u kriminalističko-analitičkoj praksi kao istraživanje od nastanka kriminalne pojave do njenog kraja, odnosno nestanka;

b) višeslojna kriminalističko-analitička istraživanja, koja otkrivaju kriminalnu delatnost ili kriminalni poduhvat po slojevima (npr. kontrolisana isporuka), sa mogućnošću vraćanja na istu kriminalnu pojavu u određenim vremenskim intervalima, ili na iste kriminalističko-analitičke izvore;

c) rekonstruktivna kriminalističko-analitička istraživanja, koja su usmerena ka prikupljanju kriminalističko-analitičkih saznanja koja bi omogućila prepoznavanje kriminalnih događaja koji su se dogodili u prošlosti, a njihov izvršilac nije otkriven. Ovakva kriminalističko-analitička istraživanja su naročito značajna kod tzv. „belih krivičnih dela“, gde je došlo do nestanka lica (postoji prijava o nestanku), ali nema osnova

da se formira krivični predmet, odnosno da je izvršeno krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti. Ovaj metod rada kriminalističko-analitičke delatnosti najčešće se primenjuje na otkrivanju delatnosti mafije, kada ona „uklanja svoje protivnike“ a nema tragova izvršenja krivičnog dela i

d) uporedna kriminalističko-analitička istraživanja su usmerena ka prikupljanju kriminalističko-analitičkih saznanja o identičnosti, sličnosti ili suprotnosti:

1) između istih kriminalnih događaja u istom kriminalnom miljeu u raznim vremenskim intervalima;

2) između istih kriminalnih događaja u različitim kriminalnim miljeima (okruženju) u istom vremenskom razdoblju i

3) istih kriminalnih događaja u raznim vremenima u raznim kriminalnim miljeima, odnosno prostorima ili mestima izvršenja kriminalnih delikata (krivičnih dela i drugih protivpravnih radnji).

Prema kriterijumu vremena - Iz aspekta vremenskog trajanja kriminalističko-analitičke teorije deli kriminalističko-analitička istraživanja, na:

a) dugoročna kriminalističko-analitička istraživanja, koja se, po pravilu, izvode u kriminalnom miljeu, a vremenski traju do godinu dana. U tom periodu kriminalistički analitičar posmatra kriminalne pojave i na osnovu svog znanja beleži signale prema metodologiji kriminalističko-analitičkih delatnosti. Ovde se najuspešnije primenjuje metoda kriminalističko-obaveštajnih izvora i kriminalističko-obaveštajnih mreža, kao i trajni metod rada na prikupljanju kriminalističko-obaveštajnih podataka o kriminalnoj delatnosti (u nekim varijantama moguća je i primena kriminalističko-obaveštajnog istraživačkog dijaloga, koji se obično primenjuje u kriminalističko-analitičkim istraživanjima na aerodromima. Ovde nije reč o obaveštajnom intervju, koji je mahom problemskog ili usmerenog tima, izazvan prethodnim zahtevom iz kriminalističko-obaveštajne baze);

b) srednjoročna kriminalističko-analitička istraživanja se izvode i u kriminalnom miljeu i u kriminalnoj organizaciji, a vremenski traju šest meseci;

c) kratkoročna / taktična kriminalističko-analitička istraživanja se, po pravilu izvode unutar kriminalnih organizacija ili kriminalnih poduhvata, a vremenski traju do tri meseca i

d) akciona ili u kriminalističko-analitičkoj teoriji poznatija kao „blic kriminalističko-analitička istraživanja“ usmerena su ka brzom ili trenutnoj sondazi kriminalnog miljea, kriminalne delatnosti ili kriminalne pojave.³⁴

---

³⁴ D. McDowell, Strategic Intelligence – A Handbook for Practitioners, Managers and Users, Istana Enterprises Ltd., 1998.

4. SISTEMI FIZIČKO-TEHNIČKE ZAŠTITE OBJEKATA

Sistemi fizičko-tehničke zaštite predstavljaju podsisteme u sistemu bezbednosti i namenjeni su sprečavanju raznih kriminalnih i drugih oblika ugrožavanja lica, imovine i poslovanja.

Fizička zaštita se ostvaruje aktivnošću fizičkih lica – neposrednih izvršilaca službe fizičko-tehničkog obezbeđenja, bez pretežne upotrebe tehničkih sredstava, fizičkom snagom, merama i sredstvima prinude i fizičke zaštite objekata, imovine i lica u transportu, od uništenja, oštećenja, krađe, povreda fizičkog i psihičkog integriteta, privatnosti i ličnih sloboda i prava, kao i drugih oblika ugrožavanja.

Tehnički sistemi zaštite predstavljaju naučnu disciplinu u kojoj najbrže nalaze svoju primenu najnovija tehnička i tehnološka dostignuća (slika br. 1).

Slika br.1 - Tehnički sistem zaštite

www.kobraobezbedjenje.com

4.1. Fizička komponenta sistema zaštite

Zakon o privatnom obezbeđenju, usvojen 2013. Godine, definiše, između ostaloga, poslove privatnog obezbeđenja, licence za vršenje poslova privatnog obezbeđenja i načine vršenja poslova privatnog obezbeđenja (poslove fizičke zaštite, poslove obezbeđenja sa

oružjem, poslove tehničke zaštite, poslove planiranja, projektovanja, tehničkog nadzora, montaže i održavanja sistema tehničke zaštite, poslove obezbeđenja transporta novca, vrednosnih i drugih pošiljki, poslove redarske službe, kontrolni centar). Za vreme vršenja poslova fizičke zaštite, službenik obezbeđenja je ovlašćen da³⁵ :

1) proveri identitet lica koje ulazi ili izlazi iz objekta ili prostora koji se obezbeđuje i u samom šticienom prostoru,

2) pregleda lice ili vozilo na ulazu ili izlazu iz objekta ili prostora i u samo šticienom prostoru,

3) zabrani neovlašćenim licima ulaz i pristup u objekat ili prostor koji se obezbeđuje,

4) naredi licu da se udalji iz objekta ili prostora koji se obezbeđuje, ako se lice tu neovlašćeno nalazi,

5) upozori lice koje svojim ponašanjem ili propuštanjem dužne radnje može ugroziti svoju bezbednost, bezbednost drugih ili izazvati oštećenje ili uništenje imovine,

6) privremeno zadrži lice koje je zateklo u objektu ili prostoru u vršenju krivičnog dela i težih prekršaja narušavanja javnog reda i mira, do dolaska policije,

7) upotrebi sledeća sredstva prinude:

- sredstva za vezivanje,

- fizičku snagu,

- posebno dresirane pse,

- vatreno oružje pod uslovima predviđenim ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje upotreba oružja od strane ovlašćenog policijskog službenika.

Fizičku komponentu sistema obezbeđenja u preduzeću čine:

- u širem smislu svi zaposleni, prirodno zainteresovani za bezbedne uslove rada, i

- u užem smislu, zaposleni koji profesionalno rade na poslovima obezbeđenja lica, imovine i poslovanja (neposredni izvršioci i rukovodeći kadar).

Služba fizičkog obezbeđenja (SFO) ima svoje osnovne delatnosti, koje definišu osnovu rada i polje upotrebe zaposlenih u ovom delu fizičke komponente sistema zaštite. To su³⁶ :

- kontrola,

- patroliranje - obilazak.

- pratnja i zaštita,

- pregled,

---

³⁵ Zakon o privatnom obezbeđenju, Službeni glasnik RS, br. 104/13

³⁶ Radovanović R., M. Blagojević, Sistemi fizičko-tehničke zaštite, Monografija, Beograd, 2014., str. 14 i dalje

- posebne namene.

Kontrola se sprovodi kroz tri osnovna oblika:

1. Kontrola pristupa
2. Kontrola robe - imovine
3. Kontrola ponašanja lica

Kontrola pristupa - odnosi se na kontrolu kretanja i prolaska lica i vozila kroz sve ulaze, odnosno kontrolne tačke. U slučaju da neko od zaposlenih odbija saradnju sa službom fizičkog obezbeđenja (koje obavlja svoje POSLOVE), obaveza je menadžmenta da neizostavno podrži službu i pozove na odgovornost (u skladu sa pravilnikom i statutom) nedisciplinovanog zaposlenog bez obzira na njegov status i položaj u preduzeću (ustanovi).

Kontrola robe - imovine - odnosi se na kontrolu kretanja robe - imovine preduzeća u i van obezbeđene zone, odnosno objekata preduzeća.

Kontrola ponašanja lica — odnosi se na uočavanje i sprečavanje nedozvoljenog ponašanja i neovlašćenog prisvajanja imovine od strane zaposlenih i posetilaca.

Patroliranje - obilazak je delatnost SFO koja se sprovodi obilaskom prostora koji se obezbeđuje.

Primarna obaveza SFO u ovoj delatnosti je da uvek pažljivo vrši opservaciju prostora (terena) koji obilazi. O uočenim događajima i aktivnostima, koji su od značaja za rad sistema zaštite, podnosi se izveštaj po procedurama rada. Patrola se načelno koristi za osmatranje i prikupljanje podataka i informacija i to pre svega na terenu. Patrolu mogu da čine jedan ili više radnika SFO, a u zavisnosti od načina obilaska, može se obavljati pešice ili vozilima.

Radnici SFO delatnost patroliranja mogu da obavljaju na dva načina:

- javno (pripadnost SFO je vidno istaknuta, uniformom ili radnom odećom i identifikacionom (ID) karticom) i
- prikriveno (opservacijom spoljašnjosti nije moguće utvrditi da lica pripadaju SFO).

Za oba oblika patroliranja podrazumeva se komunikacija u okviru službe, a kada je to moguće, treba je uspostaviti i sa ostalim zaposlenim u preduzeću u cilju boljeg obavljanja posla. Dobro organizovano patroliranje obezbeđuje valjane informacije i podatke za funkcionisanje sistema zaštite. Naravno, delimično adekvatna zamena ljudskom faktorom u pojedinim zadacima patroliranja jeste video nadzor – sistem zatvorene televizije. U pojedinim specifičnim situacijama klasičan način patroliranja ostaje i dalje nezamenljiv, jer uključuje i mogućnost intervencije na terenu. Ako situacija na terenu zahteva brzo

operativno reagovanje, radnici koji su u patroli u obavezi su da prvo izveste o događaju, pa tek onda da preduzmu mere propisane procedurom rada za konkretni događaj ili aktivnost.

Pratnja i zaštita kao delatnost SFO može se sprovoditi u okviru i van prostora koji se obezbeđuje. U okviru obezbeđenog objekta, SFO može u pojedinim slučajevima da obezbedi pratnju i/ili zaštitu licima koja dolaze u preduzeće. Ova pratnja se obavlja na lični zahtev lica ili samoinicijativno, ako radnik SFO proceni da je to neophodno iz razloga lične bezbednosti posetioca ili njegove nemoći da sam ode do odredišta (npr. invalid). Korišćenje SFO za pratnju posetilaca i klijenata treba, kad god je to moguće, izbegavati. Pratnju posetilaca uobičajeno je da obave oni koji su posećeni ili lice čiji je to posao. Od ovog pravila se odstupa jedino kada posetilac odlazi u posebno štićeni deo, pa ga u tom slučaju do odredišta prati radnik SFO.

Ako su u pitanju lica koja nose velike sume novca, dragocenosti ili poverljiva dokumenta, kao i veoma važne ličnosti, obaveza je SFO da im obezbedi adekvatnu pratnju, dok se nalaze u okviru zaštićenog objekta.

Da ne bi došlo do sukoba nadležnosti, kada u posetu preduzeću dolazi lice sa sopstvenom pratnjom (ličnim obezbeđenjem), potrebno je da su ovakve posete najavljene, pa se SFO može pripremiti za ispunjenje zahteva koji se postavljaju pred nju. Treba uočiti razliku između zvanične (nezvanične) posete lica zaposlenih u državnim organima, kojima obavezno lično obezbeđenje pružaju policijski službenici, odnosno radnici određenih državnih organa, zakonom ovlašćenih za obavljanje ovih poslova, i posete lica koja u svojoj pratnji imaju radnike sopstvene SFO. U prvom slučaju nema sukoba nadležnosti. U drugom slučaju obaveza i odgovornost rukovodioca sistema zaštite (u retkim slučajevima rukovodioca SFO) je da u kontaktu sa nadležnim licem, koje rukovodi obezbeđenjem gosta, unapred dogovori i koordinira, u zavisnosti od procene rizika, način obezbeđenja lica koje dolazi u posetu.

Načelno je najbolje da obezbeđenje tog lica bude kombinovano, tako da neposredno obezbeđenje obavlja obezbeđenje gosta, a spoljašnji krug, obezbeđenje domaćina. Ni u kom slučaju se ne sme dopustiti da obezbeđenje gosta samostalno, bez saradnje sa SFO domaćina, obavlja njegovu zaštitu.

U slučaju da poseta nije najavljena, načelno ne bi trebalo pustiti lično obezbeđenje da uđe u krug sa vatrenim oružjem, već ga treba po proceduri oduzeti, pa onda obezbediti pratnju lica koje je došlo u posetu.

Kada se radi o ovim poslovima, najrazličitije slučajeve koji se mogu dogoditi potrebno je precizno razraditi u procedurama rada koje se odnose na ovu delatnost SFO.

SFO može, van prostora koji se obezbeđuje, pratiti i obezbeđivati lica, transport novca, dragocenosti i drugih vrednosti, transport opasnih materija, ili obilaziti dislocirane

objekte. Organizaciju i načine obavljanja ove delatnosti određuje rukovodilac sistema obezbeđenja lica, imovine i poslovanja (OLIP) u saradnji sa rukovodiocima drugih sektora preduzeća, dok je SFO neposredni izvršilac ovih poslova.

Za pratnju lica (rukovodioci preduzeća, pojedinci koji nose velike sume novca, dragocenosti ili poverljiva dokumenta) van prostora koji se obezbeđuje, unapred mora postojati procedura rada, koja razrađuje ovu oblast.

Obezbeđenje rukovodioca preduzeća obavlja se svakodnevno ili po potrebi. Zbog toga je potrebna koordinacija između rukovodioca sistema zaštite i lica koje je zaduženo za raspored rada rukovodioca preduzeća, u cilju blagovremenog planiranja potreba obezbeđenja.

U zavisnosti od procene, rukovodioca preduzeća mogu da obezbeđuju jedno ili dva vozila u pratnji. Ako je obezbeđenje samo u vozilu zajedno sa rukovodiocem, nije ispravno da tu delatnost obavlja isključivo vozač, već je neophodno da se pored njega obavezno nalazi još jedan radnik SFO.

Transport novca i drugih dragocenosti, kao izvedena delatnost pratnje i zaštite, predstavlja bitan deo poslova koje obavlja SFO. U organizaciji i sprovođenju ovih poslova, čini se više nego kod ostalih, nije dozvoljena nikakva improvizacija, jer svaka greška, kad tad, dovodi do materijalnih, ali i ljudskih gubitaka. S obzirom na nivo psihofizičkog opterećenja (stresa) zaposlenih na poslovima transporta novca, nije preporučljivo da radno vreme bude duže od osam časova u toku 24 časa. Po pravilu se radi u jednoj smeni i za vreme dnevne vidljivosti, ali u zavisnosti od karakteristika i obima posla nije isključen ni smenski rad.

Pregled - Služba fizičkog obezbeđenja se koristi i za pregled prostora (prostorija, objekata i kruga preduzeća) koji se obezbeđuje.

Pregledom se obavlja opservacija i kontrola u cilju:

- provere mehaničkih komponenti sistema (da li su svi otvori, vrata, prozori, zatvoreni, adekvatno obezbeđeni, da li su kase zaključane i slično),
- provere elektronskih sistema obezbeđenja (svakodnevno i periodično),
- provere posebno šticeđenih prostora (blagajne, razvojnog sektora preduzeća, magacina, ...),
- provere isključenosti određenih uređaja (da se ne bi oštetili ili izazvali požar),
- provere uskladištenosti i obezbeđenosti opasnih materija,
- protivdiverzione zaštite i antiterorističke zaštite.

Posebne namene (zadaci) mogu biti ponekad dodeljene SFO iz razloga što su u pojedinim trenucima jedino oni dostupni i prisutni u preduzeću (protivpožarna zaštita,

prijem motornih vozila van radnog vremena preduzeća, ...) ili iz razloga što su oni, pored ostalih organizacionih celina ili drugih struktura, osposobljeni (kadrovski i materijalno) za obavljanje tih zadataka (kontrola prostora u slučaju požara, elementarnih nepogoda, prirodnih katastrofa, akcidentnih situacija, štrajkova, ...).

Iz posebnih namena proizlaze i dodatne - izvedene delatnosti SFO, koje mogu biti svakodnevne ili po potrebi.

Izuzetno važna izvedena delatnost SFO odnosi se na prvi kontakt, odnosno prvu komunikaciju sa posetiocima prilikom njihovog dolaska u preduzeće. Ovom komunikacijom se delimično obavlja delatnost kontrole pristupa, kao i davanje određenih obaveštenja i uputstava posetiocima.

Način obavljanja kontrole kroz komunikaciju je veoma važan, odnosno posetilac ne sme da ima utisak da je kontrolisan, već da mu se nudi pomoć i usluga prilikom ulaska u prostor. Kao takva, komunikacija je veoma bitna, jer se na osnovu nje obavlja kontrola, a ujedno, što je veoma važna i često zanemarena činjenica, posetilac na osnovu toga stiče prvi utisak o preduzeću. U obavljanju ovog posla SFO mora biti fleksibilna, bez ikakvih odstupanja mora se pridržavati bezbednosno-zaštitnih procedura, pravila i uputstava, a ujedno mora biti nepristrasna, objektivna i spremna na sve oblike pomoći u okviru svoje nadležnosti.

Za obavljanje poslova kontrole kroz komunikaciju neophodna je posebna edukacija i trening zaposlenih, jer na taj način posmatrano, oni predstavljaju vidljivu komponentu kompletnog sistema zaštite i reprezentuju preduzeće u kojem rade.

4.2. Sistemi tehničke zaštite

Sistemi za zaštitu od neženjenih događaja spadaju u sisteme za prikupljanje podataka koji se danas najviše sreću u svakodnevnom životu, počev od malih sistema u prodajnim objektima, do sistema u velikim kompleksima gde su najčešće samo jedan segment integrisanog sistema zaštite. Zaštita objekata je odavno prestala da se zasniva samo na fizičkom obezbeđivanju i postala je rezultat sprege svih mera koje se preduzimaju u cilju bezbednosti objekata i prostora. Mere na kojima počiva bezbednost objekta i okolnog prostora mogu da se generalno grupišu u četiri grupe³⁷:

- građevinsko-urbanističke mere koje obuhvataju građevinsko-arhitektonske karakteristike objekta, uređenje okolnog prostora, funkcionalnost pojedinih celina i bezbednosne zahteve,

---

³⁷ Ibid., str. 48 i dalje

- organizacione mere koje obuhvataju organizaciju službe obezbeđenja, raspoređivanje njenih pripadnika, usavršavanje, itd.,
- operativne mere koje obuhvataju organizaciju prikupljanja informacija, nadzor nad prostorom koji se štiti i primenu represivnih postupaka i mera, kao i mera koje su bitne za bezbednost objekata i prostora koji se štiti, i
- tehničke mere koje obuhvataju primenu sredstava i uređaja za otkrivanje, identifikaciju i signalizaciju neželjenih događaja.

Tehnički sistemi za zaštitu od neželjenih događaja rade neprekidno 24 časa i predstavljaju spregu tehničkih sredstava zaštite i ljudskog faktora. Obim tehničkih sredstava i brojnost pripadnika službe fizičkog obezbeđenja zavisi od velikog broja faktora za konkretan objekat. Neki od najznačajnijih faktora koji direktno određuju veličinu i karakteristike tehničkih sistema i prateće službe obezbeđenja su:

- makro i mikrolokacija objekta,
- vrsta i vrednost sadržaja u objektu,
- svakodnevne aktivnosti, organizacija rada u objektu, tehnološki proces u objektu (ako postoji),
- mogućnosti i oblici komunikacije i kretanja u prostoru oko objekta i u samom objektu,
- klimatske karakteristike makrolokacije, itd.

Navedeni faktori, ali i sve druge činjenice koje se odnose neposredno ili posredno na bezbednost objekta, treba da posluže za uspostavljanje četiri osnovne stavke na kojima se zasniva funkcionisanje sistema bezbednosti, a to su:

- procena ugroženosti,
- projektovanje sistema tehničke zaštite,
- organizovanje službe obezbeđenja i
- plan obezbeđenja.

Ukoliko postoji sistem tehničkog obezbeđenja i prateća služba fizičke zaštite, oni se pridodaju navednim faktorima u cilju izrade plana obezbeđenja na osnovu prethodne procene ugroženosti.

Svi neželjeni događaji koji su predmet otkrivanja u sistemu tehničke zaštite su neraskidivo povezani za čoveka, počev od izvršenja krivičnog dela razbojništva preko podmetanja požara do najrazličitijih oblika diverzije. Zbog toga je uloga tehničkih sredstava i uređaja, imajući u vidu da bi samo fizičko obezbeđivanje zahtevalo angažovanje

velikog broja ljudi, a u nekim slučajevima bi bilo i neizvodljivo. Sa druge strane pošto je suština neželjenog događaja upad „uljeza“ u prostor ili objekat, postoje tri grupe mera koje mogu da se primene da se to spreči:

- mere kojima se sprečava i otkriva neželjeni ulaz u prostor ili u objekat,
- mere kojima posle ulaska lica otkriva kretanje u prostoru ili objektu i
- mere kojima se vrši legitimisanje ili identifikacija lica.

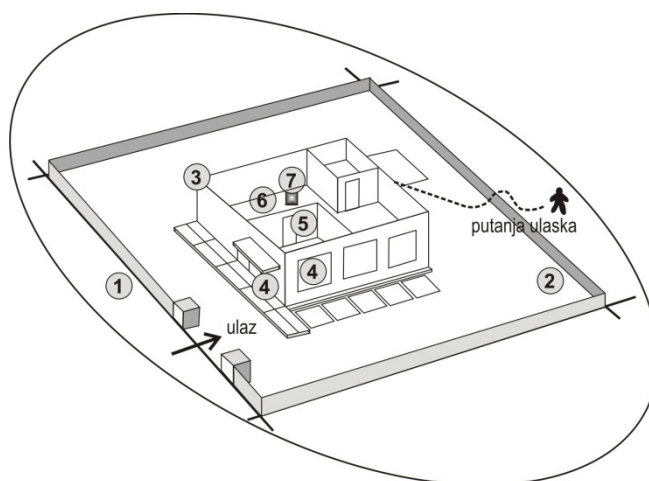
Iako navedene mere mogu da se realizuju pomoću fizičkih barijera, prepreka i angažovanjem obezbeđenja, pouzdana realizacija navedenih mera je gotovo nemoguća bez upotrebe tehničkih uređaja i sredstava - sistema tehničke zaštite i sistema za kontrolu pristupa.

S obzirom na činjenicu da je nemoguće predvideti sa koje strane prostora ili objekta će doći do ulaska, kao i samo kretanje u prostoru koji se štiti, dobra organizacija tehničke zaštite podrazumeva zaštitu u koncentričnim krugovima, tako da savlađivanje svakog narednog odbrambenog „prstena“ zahteva više napora i vremena. Po pravilu, kako se ide od spoljašnjeg prema unutrašnjim krugovima zaštite, sadržaj je vredniji i samim tim i sredstva zaštite su koncentrisanija, dok se sa druge strane nadzirani prostor smanjuje, pa je zaštita pouzdanija. Za ovakav pristup se u literaturi često koristi termin „zlatni broj sedam“ čime se ukazuje na to da treba uspostaviti sedam odbrambenih „prstenova“ da bi se postigao najviši nivo bezbednosti (slika 2.).

Tih sedam linija obrane čine (redosled kao na slici 2.):

1. linija perimetra (sa ili bez fizičkih barijera),
2. prostor između perimetra i objekata u kompleksu,
3. granica objekta (zidovi),
4. otvori na objektu (vrata, prozori, razni otvori),
5. unutrašnje pregrade,
6. neposredna okolina cilja,
7. cilj - razlog neovlašćenog ulaska.

Slika br.2 – Zlatni broj 7

www.znrfak.ni.ac.rs

Ovakav pristup tehničke zaštite nije samo logičan već i racionalan. Naime, tehničkim sredstvima za zaštitu moguće je realizovati zaštitu maksimalnog nivoa bezbednosti već na samoj liniji perimetra i neposredno iza nje, međutim to ekonomski nije opravdano s obzirom na dužinu granične linije i površinu prostora koja se štiti.

Realizacija tehničke zaštite korišćenjem koncentričnih odbrambenih prstenova ima još jednu veliku prednost koja se sastoji u podešavanju željenog nivoa zaštite u skladu sa promenom sadržaja i namene objekta. Definisane nivoa zaštite predstavlja pitanje koje uvek izaziva dilemu zbog kriterijuma i preporuka na osnovu kojih se vrši gradacija nivoa. Naime, sadržaj ili materijalna vrednost kao kriterijum za definisanje zaštite je veoma relativan faktor zato što na primer, informacija koja je sadržana u predmetu može da ima mnogo veću vrednost od samog predmeta (podaci na hard disku računara više vrede od samog računara). Zbog toga je pogodnije da se nivoi zaštite definišu u skladu sa efektima koji se njime postižu u smislu odvratanja i sprečavanja neovlašćenog ulaska u pojedini odbrambeni prsten. U skladu sa takvim pristupom, definišu se pet nivoa zaštite:

1. Nivo - minimalna zaštita. Najniži nivo zaštite i u materijalnom pogledu. Neovlašćeni pristup se sprečava fizičkim barijerama, ogradama, vratima i prozorima od standardnog materijala i sa običnim bravama. Ovo je najčešći nivo zaštite koji se primenjuje kod stambenih zgrada i na javnim objektima.

2. Nivo - nizak nivo zaštite. Prvi nivo zaštite koji uključuje detekciju i lokalno alarmiranje korišćenjem jednostavnih alarmnih sistema, sa ili bez komunikacije sa višim nivoom nadzora (policija, službe obezbeđenja). Mehanička zaštite uključuje vrata i prozore

sa ojačanjima, rešetkama i slično. Ovaj nivo zaštite se najčešće primenjuje u privatnim kućama, manjim trgovinama, ekspoziturama banaka, itd.,

3. Nivo - srednji nivo zaštite. Koristi jednostavnije alarmne sisteme čija je uloga detekcija neovlašćenog pristupa na graničnoj liniji zaštite i delimično i u unutrašnjosti zone koja se štiti. Ovaj nivo uključuje obavezno daljinsko alarmiranje, tj. komunikaciju sa višim nivoom nadzora i postojanje službe fizičkog obezbeđenja. Ovaj nivo zaštite se najčešće primenjuje kod zaštite banaka, banaka, pošta, kladionica i kazina, muzeja, velikih trgovina i slično.

4. Nivo - visok nivo zaštite. Ovaj nivo zaštite omogućava sprečavanje, otkrivanje i procenu neovlašćenog pristupa na liniji perimetra, u unutrašnjem prostoru i u samim objektima. Osim primene komponenti koje postoje na nivou tri u većem obimu, uključuje i sistem za kontrolu pristupa (identifikacione kartice, sistem biometrije i sl.), sistem zatvorenog video nadzora (CCTV) i dobro organizovanu i obučenu sopstvenu službu fizičkog obezbeđenja. Ovaj nivo zaštite se primenjuje za zaštitu objekata od velikog značaja - materijalnog, društvenog, proizvodnog, itd.

5. Nivo - maksimalna zaštita. Ovaj nivo podrazumeva kompletnu zaštitu spolja i unutra primenom svih komponenti koje ima nivo četiri, s tim što je sistem najčešće deo integrisanog sistema zaštite sa lokalnim i daljinskim nadzorom pomoću komunikacionih mreža različite prirode (Intranet, Internet, sopstvena računarska mreža sa satelitskim linkom i slično). Ovaj nivo zaštite je najređi u praksi i primenjuje se kod kompleksa koji su od posebnog strateškog i društvenog značaja.

Razvoj tehnologije, pre svega elektronike, je značajno izmenio karakteristike i mogućnosti sistema tehničke zaštite, pre svega u smislu projektovanja sistema za zaštitu od provale prema specifičnim potrebama i namenama. Ključne komponente sistema se nisu promenile u smislu da sistem mora da sadrži detektore, centralnu jedinicu (alarmnu centralu) koja obrađuje podatke dobijene od senzora i generiše signal alarma, kao i komunikacionu strukturu koja omogućava prenos alarmnih informacija višim nivoima nadzora i upravljanja, ali su priroda i pouzdanost navedenih komponenti značajno poboljšane. Na drugoj strani, svi sistemi zaštite uključuju i ljudstvo (službu fizičkog obezbeđenja), kao i postupke i procedure koje imaju ako ne veću, bar istu važnost kao i sam sistem.

Da bi instalirani sistem tehničke zaštite bio efikasan, potrebna je odgovarajuća obučenost ljudstva ne samo u rukovanju sistemom, već i u reakciji na moguće pokušaje ulaska u prostor i objekte koji se štite. U većini primena, sistemi tehničke zaštite se koriste zajedno sa različitim oblicima fizičkih barijera čija je uloga da spreče ulazak ljudi ili vozila u prostor koji se štiti. Definisane prostora koji se štiti, izbor tipa detektora, kao i

definisanje mogućih pretnji i „slabih tačaka“ predstavljaju prve korake u projektovanju sistema tehničke zaštite, a u isto vreme to su i osnovni elementi procedure procene rizika od neželjenih događaja.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Društvena opasnost izvršenih krivičnih dela razbojništva, uopšte, sastoji se u tome što se njima napada pored imovine, i telesni integritet, odnosno slobode čoveka kao najveća lična i društvena dobra u celini. Ipak, njihova društvena opasnost nije opredeljena jedino time.

Pojedini fenomenološki oblici zbog svojih posebnih karakteristika (broj, grupno izvršenje, sredstvo, način, mesto, vreme) umnogome utiču na stepen, obim i intezitet društvene opasnosti, posebna društvena opasnost ovih krivičnih dela prema tome, posebno dobija na težini ako se ima u vidu veliki broj njihovih izvršenja njihova masovnost, organizovanost grupnog izvršenja krivičnih dela, veliki stepen povrata (recidiva), učešće maloletnika i mlađih punoletnih lica u njihovom izvršenju.

Posmatrajući krivično delo razbojništva fenomenološki, njihova opasnost naročito izvire iz posledica koje nastaju njihovim izvršenjem, brojem u kojem se vrše, načina i sredstava izvršenja i tome slično. Iz ovoga sledi da su društvena opasnost, organizovanost, masovnost, i stepen povrata takve prirode i značaja da određuju praktične i naučne razloge za proučavanje krivičnog dela razbojništva u njegovim oblicima i vidovima ispoljavanja.

U predhodnom izlaganju upoznali smo se sa pojmom, karakteristikama i obeležjima krivičnog dela razbojništva, kao i sa karakteristikama razbojništva koja se vrše na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA, kao jednom od oblika ispoljavanja navedenog krivičnog dela. Analitički podaci navedeni u ovom radu ukazuju da opasnost ovog tipa razbojništva izvire iz obima i inteziteta posledica koje nastaju njegovim izvršenjem, brojem krivičnih dela u kojem se vrše, kao i načina i sredstava izvršenja.

Cilj ovog rada jeste kriminalistička analiza izvršenih krivičnih dela razbojništva na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA, kako bi se na osnovu analitičkih podataka preuzele adekvatne operativno taktičke radnje i mere fizičko-tehničke zaštite objekata, prilikom suzbijanja i sprečavanja tih krivičnih dela. Takođe, cilj jeste i sticanje relevantnog znanja o svim izvorima, faktorima, i uzrocima koji doprinose izvršenju krivičnog dela razbojništva, kao i podizanje svesti, bezbednosne kulture i razumevanja okolnosti koje doprinose izvršenju krivičnih dela koja su predmet ovog istraživanja.

Analizom izvršenih krivičnih dela razbojništva može se izvesti zaključak o taktičkim, metodološkim i operativnim aspektima organa suprotstavljanja, „modus operandi“ izvršilaca, o potencijalnom doprinosu oštećenog (u ovom slučaju pravnih lica BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA), kao i o proaktivnom značaju preduzimanja određenih mera fizičko-tehničke zaštite objekata. Takođe potvrđene su i posebne hipoteze:

1) da su pojedini objekti BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA izloženi većem stepenu ugroženosti, zbog ne preduzimanja adekvadnih mera u odvracanju potencijalnih izvršilaca krivičnog dela razbojništva;

2) da operativno–taktičke mere i radnje koje preduzimaju organi suprotstavljanja, kao i službe fizičko-tehničkog obezbeđenja, mogu se unaprediti u pogledu brzine reagovanja, preduzimanju efikasnijih proaktivnih mera, bolje stručne obučenosti kadrova i

3) da trenutne društveno-ekonomske okolnosti (posledice svetske ekonomske krize) predstavljaju jedan od uzroka povećanja broja izvršenih krivičnih dela razbojništva na štetu BANAKA, POŠTA, KLADIONICA I KAZINA , u čijim objektima se zbog prirode posla uvek nalazi veće količine novca.

Ukazan je značaj i mogućnost prevencije, odnosno preduzimanja aktivnosti u cilju predupređenja pojava, odnosno otklanjanju uzroka i uslova koji pogoduju izvršenju razbojništva. U tom smislu, u realizaciji navedenih ciljeva, neophodno je angažovanje različitih subjekata. Tako, glavnu ulogu u represiji krivičnih dela ima policija, tužilaštvo i sudstvo, dok je za prevenciju, pored aktivnog delovanja policije, neophodno učešće privatnih subjekata bezbednosti, ali i zaposlenih u bankama, poštama, kladionicama i kazinima.

Osim navedenih subjekata, za oba vida borbe protiv krivičnih dela razbojništva, značajan doprinos daju i savremena tehnička dostignuća. Međutim, tu ne treba zanemariti ulogu čoveka kao glavnog nosioca proaktivne funkcije, odnosno treba voditi računa da tehničko obezbeđenje bude izvedeno tako da pruža najefikasniju zaštitu uz najracionalniji utrošak tehničkih sredstava i ljudske radne snage.

LITERATURA

Delić M., Obaveštajna delatnost, Beograd, 1996.

Dujmović Z., Imovinski kriminalitet u Republici Hrvatskoj, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/1996.

Dujmović Z., LJ. Miškaj Todorović, Obilježja prisile pri izvršenju razbojništva i postupanje policije, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/2000

Knaus B., Krivična djela protiv društvene i privatne imovine, Priručnik, Zagreb, broj 6/1957

Tulezi J., Djelatnost policije u suzbijanju razbojništva, Policija i sigurnost, Zagreb, broj 2-3/2003

Bošković M., Osnovi krivičnog procesnog prava, Fakultet za pravne i poslovne studije, Novi Sad, 2009.

Bošković M., Skakavac Z., Organizovani kriminalitet, Fakultet za pravne i poslovne studije Novi Sad i Prometaj, Novi Sad, 2009.

Vodinelic–Aleksić, Kriminalistička metodika, Skoplje, 1988.

D. Jovašević, Komentar Krivičnog Zakona Republike Srbije sa sudskom praksom, Beograd 2003.

Dorđević Đ., Krivično pravo posebni deo, Beograd 2009.

Đurđić V., Jovašević D., Krivično pravo- posebni deo, Beograd, 2006.

Zdravković Lj., Razbojništvo – krivičnopravni i kriminalistički aspekt, Niš, 2009.

Ignjatović Đ., Metodologija istraživanja kriminaliteta, Beograd 2009.

Jovašević D., Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije sa sudskom praksom,

Beograd, 2003.

Jovašević D., Krivična dela razbojništva i razbojničke krađe u teoriji, praksi i uporednom pravu, Bezbednost, Beograd, broj 2/2002

Knežić B., Jovanović S., Razbojništva i razbojničke krađe - penalne teorije i prakse, Zbornik radova, Beograd 2003

Kovačević V., Metodika istraživanja imovinskih delikata, Novi Sad, 2003.

Manojlović D., Kriminalistička analitika, Beograd, 2008.

Milutinović M., Kriminologija, Savremena administracija, Beograd, 1988.

Radovanović R., Blagojević M., Sistemi fizičko-tehničke zaštite, Monografija, Beograd, 2014.

Selinšek Lj., Kazneno pravo, Ljubljana, 2007.

Simonović B., Kriminalistika, Pravni fakultet, Kragujevac, 2004.

Stojanović Z., Komentar Krivičnog Zakonika, Beograd, 2012.

Stojanović Z., Krivično pravo opšti deo, Beograd, 2009.

Šešić B., Metodologija društvenih nauka, Naučna knjiga, Beograd, 1974.

Čubinski M., Naučni i praktični komentar krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 1934.

Mcdowell D., Strategic Intelligence – A Handbook for Practitioners, Managers and Users, Istana Enterprises Ltd., 1998.

Pravni izvori:

Zakon o privatnom bezbedenju, Službeni glasnik RS, br. 104/13
Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS“, broj 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr.,
72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014
Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji poslova u JP „Banaka, pošta, kladionica i kazina
Srbije“, Beograd, 2015.

Članci iz časopisa:

Intelligence revising the basic elements (I.E.i.U-IALEIA) 2000.

P. Marilyn, Sommers, Low Enforcement Intelligence: A New Look, International Journal
of Intelligence and Counterintelligence, Vol. 1, str. 25-40, 1986.

Starting an analytic for intelligence-led policing (IALEIA, 2 Edition) 2001.

Jaramaz I., Reskušić, Krađa u rimskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu,
Zagreb, broj 2/2007, str. 313-352

Kem J., Javnotužilačka politika kaznenog progona za imovinske delikte u Hrvatskoj, Naša
zakonitost, Zagreb, broj 4/1991, str.428-440

Tulezi J., Djelatnost policije u suzbijanju razbojništva, Policija i sigurnost, Zagreb, broj 2-
3/2003, str. 138-145

Miljković M., Pojam krađe „de lege ferenda“, Arhiv za pravne i društvene nauke, Beograd,
broj 6/1992, str. 409-415

Elektronski izvori:

Informedia Digital Video Library Project: www.informedia.cs.cmu.edu

Oracle Corporation, 500 Oracle Parkway, Redwood Shores, CA 94065 (www.oracle.com)
www.znrfak.ni.ac.rs